

د پوهنې وزارت
د تعلیمي نصاب د پراختیا، د ښوونکو د روزنې او د ساینس د مرکز معینیت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف لوی ریاست

د ښوونکي کتاب
د مدني زده کړې د تدریس لارښود
اتم ټولگی

د چاپ کال : ۱۳۹۰ هـ . ش.

د پوهنې وزارت
د تعليمي نصاب د پراختيا، د ښوونکو
د روزنې او د ساينس د مرکز معينيت
د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي
کتابونو د تاليف لوی رياست

د ښوونکي کتاب

د مدني زده کړې د تدريس لارښود

اتم ټولگی

د چاپ کال: ۱۳۹۲ هـ.ش

ليکوالان:

- محمد عزيزبختياري
- صفورامزاري
- سرمؤلف محمد افضل حضرتي د تعليمي نصاب د پراختيا د لوی رياست علمي غړی.

علمي او مسلکي ايډيټ:

- پوهنيار محمد فاروق عمرخيل

د ژبې ايډيټ:

- محمد زرين انځور

ديني، سياسي او کلتوري کميټه:

- حبيب الله راحل د پوهنې وزارت سلاکار د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تاليف په رياست کې.
- استاد قيام الدين کشاف
- استاد حبيب الله فوزي

د څارنې کميټه:

- دکتور اسدالله محقق د تعليمي نصاب د پراختيا او د ښوونکو د روزنې معين
- دکتور شير علي ظريفي د تعليمي نصاب د پراختيا د پروژې رئيس
- دکتور محمد يوسف نيازی د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تاليف لوی رياست سرپرست.

طرح او ډيزاين:

- رحمت الله غفاري

بسم الله الرحمن الرحيم

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی — دا عزت د هر افغان دی

کور د سولې کور د تورې — هر بچی یې قهرمان دی

دا وطن د ټولو کور دی — د بلوڅو د ازبکو

د پښتون او هزاره وو — د ترکمنو د تاجکو

ورسره عرب، ګوجر دي — پامیریان، نورستانیان

براهوي دي، قزلباش دي — هم ایماق، هم پشه یان

دا هیواد به تل ځلیږي — لکه لمر پر شنه آسمان

په سینه کې د آسیا به — لکه زړه وي جاویدان

نوم د حق مو دی رهبر — وایو الله اکبر وایو الله اکبر

بسم الله الرحمن الرحيم

د پوهنې د وزير پيغام

گرانو استادانو او ښوونکو،

ښوونه او روزنه د هر هېواد د پراختيا او پرمختګ بنسټ جوړوي. تعليمي نصاب د ښوونې او روزنې مهم توکی دی چې د علمي پرمختګ او ټولنې د اړتياوو له مخې چمتوکيږي. څرګنده ده چې علمي پرمختګ او ټولنيزې اړتياوې تل د بدلون په حال کې وي. له دې امله لازمه ده چې تعليمي نصاب هم د وخت له غوښتنوسره سم علمي او رغنده پراختيا ومومي. البته نه ښايي چې تعليمي نصاب د سياسي بدلونونو او د اشخاصو د نظريو او هيلو تابع شي.

د ښوونکی د لارښود داکتاب چې نن ستاسو په لاس کې دی، پر همدې بنسټ چمتو اوترتيب شوی دی. د تدريس د نويو ميتودنو له مخې فعاليتونه او معلوماتي مواد په کې ورزيات شوي دي چې په ډاډ سره به د زده کړې په بهير کې د زده کوونکو د فعال ساتلو لپاره ګټور او اغېزمن وي.

هيله من يم د دې کتاب منځپانګه، چې د فعالې زده کړې د ميتودونو د کارولو له لارې تاليف او چمتو شوې، ستاسو درنو استادانو د ګټې وړ وګرځي. له فرصت څخه په استفادې د زده کوونکو له ميندو او پلرونو څخه غوښتنه کيږي د خپلو لوڼو او زامنو په باکيفيته ښوونه او روزنه کې پرله پسې مرسته وکړي چې په دې توګه د پوهنې د نظام موخې او هيلې ترسره شي او ځوان نسل او هېواد ته ښې پايلې او برياوې ور په برخه کړي.

زموږ ګران استادان او ښوونکي د تعليمي نصاب په رغنده پلي کولو کې ستره دنده او دروند مسؤوليت لري.

د پوهنې وزارت تل زيار کاږي چې د پوهنې تعليمي نصاب د اسلام د سپيڅلي دين له بنسټونو او ارزښتونو، د ټولنې د څرګندو اړتياوو، ملي ګټو او وطنپالنې له روحيې او د ساينس او تکنالوژۍ له نوو علمي معيارونو سره سم پراختيا ومومي.

ددې ستري ملي موخې د تر لاسه کولو لپاره د هېواد له ټولو علمي شخصيتونو، د ښوونې او روزنې له پوهانو او د زده کوونکو له ميندو او پلرونو څخه هيله لرم چې د خپلو نظريو او رغنده ګټورو وړانديزونو له لار ې زموږ له مؤلفانو سره د درسي او د ښوونکي د لارښود دکتابونو په لا ښه تاليف کې مرسته وکړي.

له ټولو هغو پوهانو څخه، چې ددې کتاب په چمتو کولو او ترتيب کې يې برخه اخيستې او همدارنګه له ملي او نړيوالو درنو موسسو او نورو ملګرو هېوادونو څخه، چې د نوي تعليمي نصاب په چمتو کولو او تدوين او د درسي او د ښوونکي د لارښود کتابونو په چاپ او وېش کې يې مادي يا معنوي مرسته کړې ده، مننه او درناوی کوم او د لا نورو مرستو هيله يې لرم.

ومن الله التوفيق

دکتور اسدالله حنيف بلخي

د افغانستان د اسلامي جمهوريت د پوهنې وزير

لړلیک

سریزه

د ښوونکي لارښود کتاب، هغه کتاب دی چې ښوونکي ته په ټولګي کې د لوست د پلان د غوره تطبیق لارښوونه کوي. همدارنګه د ښوونکي لارښود کتاب ښاغلي ښوونکي د ښوونې او روزنې له لویو موخو، د زده کړې د دورې د موخو، درسي پلان او د هر لوست د تدریس له طریقو سره آشنا کوي.

دا لارښود دوه څپرکي لري. لومړی څپرکی عمومیات او د درسي پلان پیژندنه او دویم څپرکی د درسي مضمونو تدریس یا د مختلفو لوستونو تدریس دی. لومړی څپرکی دوه برخې لري:

لومړۍ برخه یې سریزه او دویمه برخه یې له درسي پلان سره آشنایي ده. دسریزې په برخه کې ښاغلي ښوونکي د ښوونې او روزنې په هدفونو او د ښوونکو له دندو سره آشنا کېږي او زده کوي چې زموږ د هېواد، ګران افغانستان د ښوونې او روزنې د نظام موخې د عقیدوي او اخلاقي، علمي او ښوونیزو، فرهنګي او هنري، مدني، ټولنیزو او اقتصادي مختلفو برخو کې کوم هدفونه تعقیبوي. د دې موخو د څېړنې لپاره ډول ډول درسي موضوعات چمتو شوي دي. ښوونکي په مختلفو ټولګیو کې باید هڅه وکړي چې د محتوا د ارائه کولو او د تدریس له اغیزمنو تګلاروڅخه په ګټه اخیستلو سره د دې موخو د څېړنې (تحقیق) لاره هواره کړي.

ښاغلي ښوونکي د درسي موضوعاتو په ارزښت، د هر لوست د زده کړې عمومي هدفونه د پلان محتوا (د زده کړې د مضامینو)، په مختلفو ټولګیو کې د زده کړې د موضوعاتو د دوامدارو اړیکو طریقه، د تدریس میتود او د زده کوونکو د وړتیاوو د ارزونې له طریقې او درسي پلانونو د پلي کولو له لوازمو سره آشنا کېږي.

د یادونې وړ ده کومې تدریسي تګلارې چې د لارښود په هر کتاب کې ښودل شوي دي، د همغه لوست له موضوع سره تړاو لري، د بېلګې په توګه: هغه تدریسي تګلارې چې په مدني تعلیماتو کې په ګوته شوي دي، کیدای شي نورو مضامینو ته وړ نه وي. خو د دې تګلارو ګډه موخه د ښوونکي تر لارښوونې لاندې د زده کړې په بهیر کې د زده کوونکو فعال ساتل دي.

د دې لارښود دویم څپرکی د کلنیز پلان، د هر لوست د تدریس طریقه، د روزنې پلان او هغه منابع او اخځلیکونه چې د ښوونکي د لارښود د تالیف لپاره ترې ګټه اخیستل شوې ده، ځانګړي شوي دي. د دې لارښود لیکوونکي په دې باور دي چې کیدای شي ښوونکي کله ناکله د پوره وخت د نه لرلو له امله د ورځني پلان د جوړولو فرصت ونه لري. یا هم هر یو د درسي موخو په هکله ځانګړی استنباط ولري چې په پایله کې بې د درس ورکولو طریقه سره توپیر وکړي. د ښوونکو په کارونو کې د زیاتو آسانتیاو د راوستلو لپاره درسي پلان داسې لیکل شوي دي چې د درس ورکولو او د پلان په پلي کولو کې د ښوونکي اړتیاوې په ښه توګه پوره کوي.

د یادونې وړ ده چې یاده شوې تدریسي تګلاره د ښوونکي د هغو تګلارو مخه نه نیسي چې د کلونو په بهیر کې یې کارولې او ګټوره واقع شوې ده. بې له شکه د تدریس تر ټولوښه تګلاره هغه تګلاره ده چې په هغې کې زده کړه تر سره شي او تاسې درانه ښوونکي د زده کوونکو په څېروکې د رضایت احساس وکړئ. د ورځني پلان بله برخه د لوستونو د متن ځوابونو او د لوست وروستیو پوښتنوته ځانګړې شوې ده. د ښوونکو د پوهې د پراختیا لپاره د هر درسي پلان په پای کې د هغوی لپاره اضافي معلومات راوړل شوي دي. بې له شکه دا لارښود له نیمګړتیاوخالي نه دی. ښاغلي ښوونکي د تعلیمي نصاب مرکز ته د خپلو نظریاتو په را استولو سره کولای شي د دې لارښود په بډاینه کې مرسته وکړي.

څنګه له دې لارښود نه ګټه واخلو؟

د مخه وویل شول دا لارښود له محترمو ښوونکو سره مرسته کوي چې د لوست کتاب زده کوونکو ته په ښه توګه تدریس کړي. د دې لپاره چې له دې کتاب نه په ښه توګه ګټه واخیستل شي، باید لاندیني پړاوو نه په ځیر سره سرته ورسول شي:

د لومړي څپرکي مطالعه:

تر ټولو لومړی باید ښاغلي ښوونکي د لارښود د کتاب لومړی څپرکی په ځیر سره مطالعه کړي چې د دورې له موخو، د مضمون له موخو، تګلارې او د تدریس له ستراتیژۍ، د ارزونې تګلارې او د لومړي څپرکي له ټولو مطالبو سره په ښه توګه آشنا شي.

له لارښود سره سم د دې تګلارې د ښه عملي کولو لپاره په کار ده چې ښاغلي ښوونکي د لومړي څپرکي مطالب په ښه توګه درک کړي.

درسي ساعت ته پاملرنه:

د کتاب د لوستونو سرلیکونه په دې معنا نه دي چې په یو درسي ساعت کې دي تدریس شي. تاسې ښاغلي ښوونکي مه اندیښمن کېږئ چې څنګه یو درسي سر لیک په دوو یا دریو برخو وویشئ ځکه دا کار مؤلفانو د معلم د لارښود په کتاب کې سرته رسولی دی. تاسې یوازې دې ته پاملرنه وکړئ چې یو لوست په څو برخو ویشل شوی دی. دا چې یو لوست په څو ساعتونو کې تدریس کېږي، د لارښود د کتاب د هر درسي سرلیک په سر کې لیکل شوی دی. د لارښود په متن کې هم لیکل شوي دي چې لوست په څو ساعتونو کې تدریس کېږي. پردې برسیره د لارښود کتاب په روښانه توګه تاسې ته څرګندوي چې د لوست لومړی برخه تر کومه ځایه ده.

لویو او کوچنیو موخوته پاملرنه:

د هر لوست په سر کې د لوست لویې او کوچنۍ موخې بیان شوي دي. د لوست موخې له ښوونکو سره مرسته کوي چې د لوست د تشریح په ترڅ کې کومو مطالبو ته ډېره پاملرنه وکړي او له زده کوونکو څخه کومې هیلې

ولري. نو له ښاغلو ښوونکو نه هیله کېږي چې په پوره ځیر سره د لوست موخې ولولي او د لوست د تدریس او ارزونې په بهیر کې له هغو نه د خپل کار د لارښود په توګه ګټه واخلي.

د تدریس میتود ته پاملرنه:

د هر لوست د تدریس میتود د هغه لوست د محتوا له مخې ټاکل شوی دی. د یوه لوست د تدریس لپاره کله یو میتود او کله بیا دوه یا څو میتودونه وړاندیز شوي دي. دا چې د تدریس میتود د لارښود په لومړي څپرکي کې توضیح شوی دی، نو په دویم څپرکي کې یوازې د میتودونو نومونه اخیستل شوي دي. له دې کبله ښاغلي ښوونکي باید په لومړي څپرکي کې میتودونه په ځیر سره مطالعه کړي.

د یادولو وړ ده چې د نویو میتودونو کارول په لومړي سر کې کیدای شي یو څه ستونزمن وي. نو هیله ده دا احساس تاسې د هغو له پرله پسې او درسي ګټې اخیستلو نه بې برخې نه کړي، ځکه له دې میتودونو نه ګټه اخیستل د دې لامل ګرځي چې زده کوونکي مو لوستونه په ښه توګه زده کړي.

د زده کړې وسایل:

د هر لوست ښه تدریس ځانګړو وسایلو او امکاناتو ته اړتیا لري. د لارښود په کتاب کې له ځینو مهمو وسایلو نوم اخیستل شوی دی. ښاغلي ښوونکي دې هڅه وکړي د امکان تر حده د خپل مضمون د اړتیاوړ وسایل د ښوونځي د مسؤولینو په مرسته برابر کړي.

د ارزونې طریقو ته پاملرنه:

د هر لوست د ارزونې لپاره ځانګړې طریقې وړاندیز شوي دي. له دې طریقو نه په ګټه اخیستلو سره کولای شئ د خپلو زده کوونکو د زده کړې کچه په ښه توګه و ارزوئ.

د تدریس لارې چارې:

د لارښود د کتاب زیاته برخه د تدریس تګلاره جوړوي. هغه کارونه چې ښاغلي ښوونکي یې باید د لوست په هره برخه کې سرته ورسوي، په ښه توګه تشریح شوي دي. د هر ساعت لپاره ځانګړی شوی وخت هم روښانه شوی دی .د هرې برخې وخت ته پاملرنه او د هغې سم په پام کې نیول د دې لامل ګرځي چې د هرې برخې د لوست تدریس په ښه توګه سرته ورسیږي.

د پوښتنو ځوابونه او فعالیتونه:

د ښاغلو ښوونکو د کار د آسانتیا لپاره د ټولو پوښتنو او فعالیتونو ځوابونه د لارښود په کتاب کې چمتو شوي دي.

د لوی خدای(ج) څخه غوښتنه کوو چې د ګران هېواد د بچیانو په سالمه او رغنده ښوونه او روزنه کې درنو ښوونکو ته زیات بریالیتوبونه ور په برخه کړي.

لومړی څپرکی:

د ښوونې او روزنې اهمیت او د ښوونکو دنده

پوهان په خپل وار سره ښوونه او روزنه په جلا جلا توګه تعریفوي. یو شمېر پوهان ښوونه او روزنه د پخوانیو فرهنګي میراثونو انتقال، ارزونه او پراختیا بولي. ځینې بیا ښوونه او روزنه په زده کوونکو کې د وروستیو صفتونو او ټاکلو وړتیاوو رامنځته کېدل بولي. یو شمېر ښوونه او روزنه په شخص کې د پټو استعدادونو څرګندول بولي. د ښوونې او روزنې یو شمېر مربیان ښوونه او روزنه په یوې ځانګړې ټولنه کې د ژوند کولو لپاره د یوه شخص اماده کول او د هغې ټولنې د ادبیاتو، دودونو، عقیدو او ځانګړو فکرونو سره د هغه آشنا کول ګڼي. نن ورځ د ښوونې او روزنې د اهمیت په هکله د لویو پوهانو له خوا خورا ګټورې نظریې څرګندې شوې دي چې په دې سریزه کې د هغوی څرګندول ځانګړی اهمیت لري. ځینې مربیان ښوونه او روزنه په یوه شخص کې د بدني پراختیاوو د بیلابیلو اړخونو لکه: جسماني، عقلي، ټولنیزو، عملي، معنوي، هنري، اخلاقي او نورو برخو کې لارښوونه بولي. جان دیوي ښوونه او روزنه په تجربو کې له سره کتنه او په داسې توګه د تجربو پلي کول بولي چې په شخص کې بې د لاډیرې ودې زمینه برابره کړې ده.

پورتني ټول تعریفونه له ځینو اړخونو سم دي، مګر په ځانګړې توګه بسنه نه کوي. د ښوونې او روزنې مربیان له زده کوونکو څخه ډېرې هیلې لري. هغوی له زده کوونکو څخه هیله لري چې د پوهنې او هنر د زده کړې ترڅنګ د هېواد له فرهنګ، ادبیاتو او دودونو سره آشنا شي او د دې ترڅنګ له ټولنې سره د سمون او په بریالیتوب سره ټولنې ته د ننوتلو لپاره ځانګړي خویونه، لیداو وړتیاوې تر لاسه کړي. په پایله کې وکړای شي چې د استعدادونو د غوړېدو لپاره خپله وړتیا څرګنده او د معاش د ترلاسه کولو او د خپلې ټولنې د اقتصادي اړتیاوو د بشپړولو لپاره علمي او مسلکي وړتیا تر لاسه کړي له بله پلوه هیله ده د زده کوونکو بدني پراختیاوې چې د ټولنپوهانو، اروا پوهانو، ژوند پېژندونکو، فیلسوفانو او اخلاق پوهانو له خوا په ننبه شوي دي، د ښوونې او روزنې د لاسته راوړنې له برکته لا وده او پراختیا ومومي.

د اسلام د سپېڅلي دین له نظره ښوونې او روزنې څخه مقصد د یوه کامل انسان روزنه ده او کامل انسان هغه څوک دی چې د هغه ټول مادي او معنوی اړخونه د هغه د قدرت په اندازه وده او بدلون ومومي. د ښوونکو ترټولوستره دنده داده چې په انسانانو کې مادي او معنوی اړخونو ته وده ورکړي ځکه چې درسي بیلابیلې موضوع ګانې هره یوه د انسانانو د وجود د بېلابېلو اړخونو د څېړنې او روزنې په لټه کې دي. له ښوونې او روزنې څخه مقصد د بېلابېلو حقیقتونو او واقیعتونو څخه د زده کوونکي د ذهن ډکول نه دي. په لازمي توګه ښه زده کوونکي هغه څوک نه دی چې زیات معلومات یې ترلاسه کړي دي، بلکې ښه زده کوونکي هغه څوک دي چې بدني اړخونو یې په ټولو برخو کې وده کړې وي او دایې زده کړي وي چې په څه ډول زده کړه وکړي. دا ډول شخص په ټول عمر کې د زده کړې په لټه کې وي. د ښوونې او روزنې بهیر دا نه دی چې یوازې د ځانګړو زده کوونکو روزنې ته پاملرنه وشي او د

نورو زده کوونکو په برخه کې بې پروايي وشي. د سمې ښوونې او روزنې د سيستم موخه د ټولو استعدادونو روزنې ته پاملرنه ده. د روزنې په رغندو بنسټونو د سمې ښوونې او روزنې څخه مطلب د ښوونې او روزنې د ټولو موخو څېرنو ته پاملرنه کول دي. له بله پلوه پوه او هوښيار ښوونکی د زده کړې په ټوله دوره کې د ښوونې او روزنې ټولو موخو د عملي کولو لپاره د بېلابېلو کړنو له لارې يوې ټاکلې کړنلارې ته پام کوي.

زده کوونکي د تنکۍ ځوانۍ په دوره کې ټاکلې ځانګړتياوې لري.په دې دوره کې زده کوونکي له بدني پلوه د بدلونونو يو نوي پړاوته ورننوزي. په دې دوره کې د زده کوونکو او همزولو متقابل اړيکې ځانته يوه ځانګړې بڼه نيسي. د ټولنيزو کارونو د سرته رسولو او د خلکو او قومونو د ادبياتو او دودونو د پېژندلو لپاره د زده کوونکو چمتووالی زياتره د وړکتوب له دورې څخه وي. په دې دوره کې تنکي ځوانان له عاطفي پلوه د ښو کارونو په سرته رسولو کې له نورو سره له مرستې خوند اخلي. هغوی ښه بولي چې خپلې زياتره اړوند چارې په مستقله توګه په خپله سمبال کړي. هغوی په دې دوره کې د طبيعت د رازونو د درک او زده کړې لپاره ځانګړې علاقه څرګندوي. په تنکيو ځوانانو کې هنري او د ښکلا پيژندلو شوق د وړکتوب له دورې څخه موجود وي. تنکي ځوانان خوښوي چې خپل ځانونه په بېلابېلو شکلونو کې وښيي. هغوی د زده کړې لپاره بېلابېلې اسانتياوې برابروي.کله ناکله د زده کوونکو ځينې کارونه د ښوونکي لپاره په زړه پورې نه وي خو دا اسانتياوې د روزنې له پلوه ځانګړی اهميت لري. يو پوه او هوښيار ښوونکی پاملرنه کوي چې له دغو اسانتياوو څخه د زده کوونکو د بدني اړخونو د بېلابېلو برخو لکه: علمي، ټولنيزو، اخلاقي، عاطفي، ديني، بدني، عقلي او نورو په وده کې ګټه واخلي.

په افغانستان کې د ښوونې او روزنې عمومي موخې:

په افغانستان کې د ښوونې او روزنې عمومي موخې، افغاني ټولنې ته په پام او د علم او پوهې د هر اړخيزې پراختيا، د خلکو زده کړې او روزنې لپاره اړينې ګڼل کيږي. د ښوونې او روزنې موخې په لاندې ډول دي:

الف ـ عقيدوي او اخلاقي موخې:

ـ د اسلام د مقدس دين پر بنسټونو د ايمان اوباور پياوړی کول.

ـ د الله (ج) پيژندنې په منظور د ځان   پيژندنې د روحيې رامنځته کول.

ـ پر نفس او اخلاقي ارزښتونو باندې د روحيې پياوړي کول.

ـ د نظم او دسپلين د روحيې را منځته کول او د قانوني ارزښتونو رعايتول.

ـ د ښوونيزو، روزنيزو او ټولنيزو ارزښتونو په هکله د مسؤوليت د احساس د روحيې پياوړي کول.

ب ـ علمي او ښوونيزې موخې:

د زده کړې د وړتياوو ترلاسه کول او پياوړي کول: لکه اوريدل، خبرې کول، لوستل، ليکل او په رسمي او بهرنيو ژبو کې د عددونو او ليک کارول.

- په علمي، کلتوري او مهارتي برخو کې د ژور فکر کولو، مطالعې، څېړنو او نوښت د وړتيا غښتلي کول.

ـ د اړتیا وړ فردي او ټولنیزو وړتیاوو ترلاسه کول او د پوهنو او معاصرې ټکنالوژۍ د فنونو زده کول.

ـ د ځاني او ټولنیزو لانجو او ستونزو د حل لپاره د اړوندو وړتیاوو ترلاسه کول.

فرهنګي او هنري موخې:

د فرهنګ او هنر پېژندنه لاسي صنایع، د ستنې ګنډل، (خامکدوزي) اوبدل، مهندسي، انځورګري، خطاطي، رسامي، د کور تزئینول او د نړۍ سالم هنرونه او همدارنګه د هنري او ښایست پېژندنې د ذوق او استعدادونو پالنه او لارښوونه.

ـ د افغانستان او نړۍ له ملي او اسلامي تاریخ، کلتور او تمدن څخه خبرتیا.

ـ د افغاني ټولنې د ارزښتونو ساتنه او د کلتور او غوره ادابو او دودونو وده.

ـ د تمرین او د ګوښې او ډله ییزو فعالیتونو په ذریعه د هنري وړتیاوو وده.

مدني او ټولینزې موخې:

ـ د ملي نوامیسو د ساتنې د روحیې پیاوړي کول.

ـ د برابرو حقونو او اسلامي اخلاقو پر بنسټ د کورنیو اړیکو پیاوړي کول.

ـ د ورورګلوۍ، همکارۍ، سولې، ټولنیز عدالت، ملي او بین المللي یووالي، پیوستون د روحیې پیاوړي کول.

ـ د خیر غوښتنې او د لوړو اخلاقي فضایلو د روحیې پیاوړتیا، له جګړې او ناامنۍ څخه کرکه، او د نشه یي توکو سره مبارزه.

ـ د قانون په وړاندې د احترام د روحیې پیاوړتیا، د قوم، جنس، اقتصادي او ټولنیز موقف، سیاسي تړاو او نورو پرته د ټولو خلکو له قانوني حقونو څخه ملاتړ.

ـ په دیني، فرهنګي، ټولنیزو او اقتصادي کړنو کې د ګډون د روحیې پراختیا.

ـ د زغم او پوهاوي د فرهنګ د روحیې رامنځته کول.

ـ د نړیوالې ټولنې له علمي او تخنیکي تجربو او بریاوو څخه د ګټې اخستنې د روحیې پیاوړي کول.

ـ انساني کرامت او بشري حقونو ته د درناوي د روحیې پیاوړتیا.

ـ د ښځو انساني مقام ته د درناوي د روحیې وده او پراختیا او د هغو له حقونو څخه ملاتړ.

ـ د لویانو، ګاونډیانو او هېوادوالو د حقونو او د مدني ټولنې د موازینو د رعایتولو د روحیې پیاوړتیا.

اقتصادي موخې:

ـ د ټولنې د پراختیایي او اقتصادي اړتیاوو او له کورني اقتصاد سره د هغو د اړیکو درک کول.

ـ د کار د اهمیت او ارزښت معلومول او په ګټورو کسبونو کې د ګډون د روحیې پیاوړتیا.

ـ د سپما او قناعت د روحیې رامنځته کول، د تجمل پرستۍ او له زیاتي لګښتونو څخه پرهېز کول.

ـ د هېواد د اقتصادي زیرمو او د هغو له راویستلو نه د ګټې اخیستنې د لازمو لارو چارو حل او پېژندنه د ملي شتمنیو او طبیعي زیرمو د ساتنې د روحیې روزنه.

د منځنۍ دورې (۷ـ۹) ټولګي عمومي موخې

هغه زده کوونکي چې لومړنۍ دوره په بریالیتوب سرته ورسوي، د خپلې خوښې پر بنسټ په منځنۍ ښوونیزه او روزنیزه دوره کې شاملېږي.

ددې دورې عمومي موخې د زده کوونکو له استعداد او خوښې او د هیواد له اړتیاوو او امکاناتو سره سم د ژوندانه د بېلابېلو لورو ټاکنه ده. ددې دورې موخې په لاندې توګه په پام کې نیول شوي دي:

ـ د لومړنۍ دورې د لاس ته راوړنو پیاوړتیا او د راتلونکې دورې لپاره چمتوالی.

ـ د دیني او اخلاقي معلوماتو پراختیا.

ـ د الله (ج) سره د ډېرې پیژندګلوۍ په خاطر د ځان پیژندنې د روحیې پراختیا.

ـ په بیلابیلو درسي څانګو کې د زده کوونکو د استعدادونو په ګوته کول.

ـ د چاپیریال ساتنې، طبیعي قوانینو، علومو او انساني پرمختللو تجربو په هکله د شاګردانو د معلوماتو او ځیرکی پراختیا.

ـ په هېواد کې د رسمي ژبو متوازنه وده، د مورنۍ او بهرنۍ ژبو پیاوړتیا او په تحریري او تقریري توګه موخو ته د رسیدو لپاره د زده کوونکو د علمي سويې لوړول.

ـ د وروری، مرستې، سولې، ملي یووالي، د روحیې وده.

- له ناروا جګړو او تروریزم څخه کرکه، د نشه یي توکو په مقابل کې مبارزه.

- د تبعیض او تعصب پرځای سالمو او روا سیالیو ته د زده کوونکو د هڅونې د روحیې پراختیا.

ـ د زده کوونکو له خوښې او استعداد سره سم د کار او مسلک د ټاکلو د پریکړې د روحیې پیاوړتیا.

ـ د مسؤولیت منلو امانتداري او ریښتینولۍ د روحیې پالنه .

ـ د بیلابیلو علمي چارو د برابرولو لپاره د زده کوونکو د کار او زیار د لیوالتیا پالنه.

ـ د زده کړې په پړاوونو کې د خپل ځان د استعداد او پیاوړتیاو دسنجونې د اړتیاوو پراختیا.

ـ د خپلې بدني روغتیا ساتنه

مدني تعلیمات څه ته وایي؟

مدني تعلیمات له هغې پوهې، اړتیاوو او ذهنیتونو څخه چې موږ یې د ټولنې، ټولنیزو ګروپونو، حکومتي نظام ، د بشري حقونو، ارزښتونو، او ټولنیزو دودونو، کورنیو او د بهرنیو ټولنیزو بنسټونو نه لاس ته راوړو بحث کوي. مدني تعلیمات یوه خپلواکه پوهنه نه ده بلکې داسې یوه پوهه ده چې د ټولنپوهنې له علمي څانګو، حقوق، سیاسي پوهنې،

ټولنیزې روانشناسۍ د اخلاق پوهنې، انسان پوهنې او د لوست نویو تګلارو لکه، زده کړه او د ژوند ورتیاوې، د بشر د حقوقو زده کړې، ټولنیزې زده کړې او اړیکو سره تړاو لري.

د مدني تعلیماتو د ښوونې اهمیت

انسان ټولنیز موجود دی او انساني ټولنه د ارزښتونو، دودونو، قوانینو او مقرراتو پر بنسټ ولاړه ده. افراد د ټولنې د جوړېدو د بنسټیزو او اساسي غړو په توګه باید ارزښتونه دودونه او د هغه سازمانونو بنسټونه او جوړښت په ښه توګه درک او وپېژني چې وکړای شي د یو پوه او فعال غړي په توګه په هغې کې ژوند وکړي.

هغه مضمون چې د مدني تعلیماتو په نامه د افغانستان د اسلامي جمهوریت د معارف په تعلیمي نصاب کې ځای شوي دي له لاندې مهمو مدني موضوعاتو او مطلبونو څخه بحث کوي: ارزښتونه، دودونه او د افغاني ټولنې عقاید، رسنۍ، د دولتونو ډولونه، د افغانستان اسلامي جمهوریت اساسي قانون، بیرغ او ملي سرود، د ټولنیزو خدمتونو سازمانونه، د ولسواکۍ (دموکراسي) معنا او ډولونه، ولسواکي په افغانستان کې؛ د بشر حقوق، په افغانستان کې د بشر د حقونو څرنګوالی، ملګري ملتونه، د ملګروملتونو اصلي او فرعي سازمانونه، د هغوی دندې او همدارنګه په ساده ژبه د ټولنپوهنې ځینې مهم بحثونه لکه فرهنګ، ټولنیز ګروپونه او ټولنیز بنسټونه او ځینې نور مسایل له دې امله د مدني تعلیماتو ښوونه زده کوونکي د افغاني ټولنې له بنسټیزو ارزښتونو، دودونو او عقیدو سره آشناکوي. د بشر حقوق او ملګري ملتونه هغوی ته ورپېژني؛ د ټولنپوهنې ځینې ساده اصول او قاعدې هغوی ته ورزده کوي چې له هغوی څخه د ټولنې پوه، فعال او ماهر غړي جوړکړي. د دې مضمون ښوونه به په زده کوونکو کې د مدني روحیې او ملي یووالي د رامنځته کیدو لامل وګرځي او له هغو څخه سوله غوښتونکي، قانون منونکي او بانظمه انسانان جوړشي. دا مضمون په ټوله تحصیلي دوره کې ځای په ځای شوی، نو له دې امله خورا اهمیت لري. د مدني تعلماتو اصلي او غوره مطلب د یو هېوادوال ښه روزنه ده، یعنې هغه هېوادوال چې خپل او د نورو حقونه وپېژني؛ هغه هېوادوال چې د خپل هېواد او ټولنې له ستونزو خبر او په خپلو دندو عمل وکړي؛ رښتني او پاک لمنی واوسي. د هېواد په اداره کې په ولسواکۍ باور ولري او د هېواد د پرمختیا لپاره هڅه وکړي.

د مدني تعلیماتو د زده کړې موخې:

تمه ده چې د مدني تعلیماتو مضمون دا لاندې پوهنیز، مهارتي او ذهنیتي موخې لاس ته راوړي.

- زده کوونکي له ټولنیزو بنسټونو (اقتصاد، سیاست، ښوونه اوروزنه، دین) سره آشناکړي؛
- هغوی د افغاني ټولنې له فرهنګ سره آشناکړي؛
- د هېواد ملي نښې نښانونه (بیرغ او ملي سرود) زده کوونکو ته تشریح کړي؛
- د دولت ډولونه او د هغو توپیرونه زده کوونکو ته توضیح کړي؛
- د افغانستان د اسلامي جمهوریت ارکان (درې ګونې قوې) تشریح کړي؛
- د هېواد ټولنیزوخدمتونو سازمانونه او د هر یوه دندې زده کوونکو ته تشریح کړي؛

- زده کوونکي د بشر له حقونو سره آشنا کړي، او د هېواد وضعیت له دې لوري وڅېړي؛
- هغوی له ملګروملتونو او د هغه له اصلي او فرعي سازمانونو سره آشنا کړي؛
- زده کوونکي ټولو انسانانو او په ځانګړې توګه د خپلو هېوادوالو په وړاندې مثبت ذهنیت ومومي؛
- زده کوونکي باید وکولای شي، چې په ټولنیز، سیاسي، اقتصادي او د کورنۍ او د هېواد د چاپېریال په کارونو کې فعاله ونډه واخلي؛
- زده کوونکي باید د منفي پدیدو، لکه: تاوتریخوالي، جګړې ، ترهګرۍ، له نشه یي توکو، نفاق او داسې نورو څخه په ذهني او عملي توګه ځان وساتي.
- زده کوونکي باید وکولای شي خپلې دندې د هېواد او اساسي قانون په وړاندې درک او په پلي کولو کې یې هڅه وکړي.

د ښوونې لیدلوری(ستراتیژي):

د مدني تعلیماتو په مضمون کې د تعلیمي نصاب لید لوری د نورو څانګو په څېر دی. دا لیدلوری په دې اصل ولاړدی چې ښوونه او روزنه د زده کوونکو په محور څرخي او ښوونکي یوازې د ښوونې چارې آسانه کوي. سمه ښوونه ډول ډول لید لوریو ته اړتیا لري چې د مضمون له طبعیت سره مناسبه وي. له ښاغلو ښوونکو څخه هیله کېږي چې دا لید لوري په ځیر ولولي او له هغو څخه په ټولګي کې له هغو لاربښود سره سم چې په دې کتاب کې راغلي، ګټه واخلي. د مدني تعلیماتو غوره لید لوري په لاندې ډول دي:

۱- د مسئلې حل او پلټنه:

په دې لید لوري کې بنسټیزې پوښتنې طرح کېږي او زده کوونکي باید هغو ته ځواب ورکړي. د هغو حل ومومي او دا کار باید د معلوماتو او حقایقو د پلټنې له لارې په لاندې پړاوونو کې سرته ورسوي:

- د مسئلې ټاکنه؛
- د فرضیو او د حل د لارو بیان؛
- د فرضیو د تاییدولو د شواهدو او مدارکو وړاندې کول؛
- پایله

زده کوونکي دې په څو ډلو و وېشل شي او د مسئلې د حل د ممکنو لارو په باره کې د ې بحث وکړي. ښوونکي باید زده کوونکو ته لاربښوونه او له هغو سره مرسته وکړي. هغوی ته دې د اړتیا وړ سرچینې چمتوکړي او دې ته وهڅوي چې د بحث او پلټنې په بهیر کې له خپلو وړتیاوو څخه ګټه واخلي.

۲- د متن تحلیل:

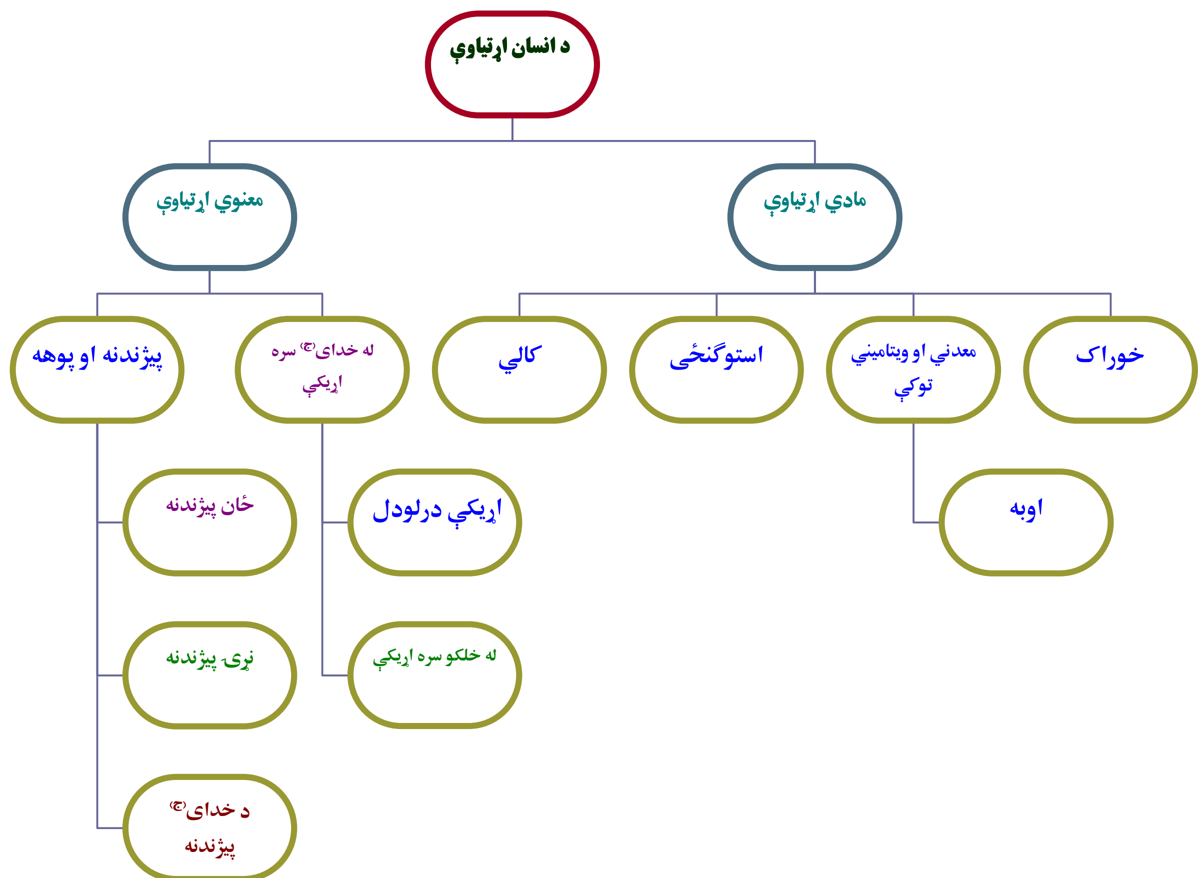
دا لیدلوری لاندې پړاوونه لري:

- یو متن (دبېلګې په توګه یو لوست) د څېړنې لپاره تعینوي؛
- زده کوونکو ته وخت ورکول کېږي چې متن مطالعه کړي؛

- ښوونکي د هغه مطلب په اړه، چې په متن کې بیان شوي دي، پوښتنې طرح کوي؛
- زده کوونکي په ډله ییزه مباحثه کې، هڅه کوي چې ځوابونه ومومي؛
- ښوونکي ډله څاري او د زده کوونکو ځوابونه ارزوي چې کوم یو یې سم او کوم غلط دی.

۳ د مفاهیمو شبکې:

په دې طریقه کې زد ه کوونکو ته یوشمېر مفاهیم ورکول کېږي چې یو له بل سره تړاو ورکړي. لاندې بیلګې ته ځیر شئ:
د اووم ټولګي د مدني تعلیماتو مهم مفاهیم زده کوونکو ته ورکول کېږي:
د انسان اړتیاوې، مادي اړتیاوې، معنوي اړتیاوې، خواړه، کور، کالي، پېژندنه او پوهه (آګاهي)، ځان پېژندنه، نورې پېژندنه، د خدای (ج) پېژندنه، اړیکې لرل، له خدای (ج) سره اړیکې ، له خلکو سره اړیکې. وروسته له زده کوونکو څخه غوښتل کېږي چې د هغوی اړیکې په یوه ګراف (چارت) کې وښیي. د بیلګې په توګه:

٤- د زده کړې فعالیت:

ښوونکي یو فعالیت زده کوونکو ته ورکوي او له هغوی نه غواړي چې هغه بشپړ کړي.
د بیلګې په توګه، له زده کوونکو نه غواړي چې یوه کورنۍ په نظر کې ونیسي او د کورنۍ غړي کوم موقعیت کې چې دي ولیکي. د بیلګې په توګه پلار، مور، لور، زوی وروسته د هر یوه دنده ولیکي او په دې ډول فعالیت بشپړکړي.

۵- د مستقیم تدریس لید لوری:

هغه وخت د دې طریقې نه ګټه اخیستل کېږي چې ښوونکي غواړي یو مطلب د خبرو لـه لارې وړانـدې کـړي . پـه دې طریقه کې اساسي رول ښوونکي لوبوي. ښوونکي کولی شي له دې طریقې نه د مفاهیمو د ښوونې (تدریس) او تعمیم ته د رسیدولپاره ګټه واخلي. د خبرو کولو له طریقې نه برسیره، ښاغلی ښوونکي باید لاندې ټکو ته هم پام ولري:

- له زده کوونکو سره د موضوع په هکله خبرې او بحث وکړي؛
- د مطلب د پوهولو لپاره باید بېلګې وړاندې شي؛
- زده کوونکو ته باید د مفاهیمو په ډلبندۍ د بېلګې په موندلو، د حل د لارو پـه مونـدلو او داسـې نـورو کـې ونډه ورکړي.

۲ د ډله ییز فعالیت لیدلوری

په دې طریقه کې زده کوونکي له څلورو څخه ترشپږو تنو پورې په څو ډلووېشل کېږي د دې طریقې فعاله زده کړه د ښه غوږ نیولو، بحث او خبرو د مهارتونو (وړتیاو)له لارې هڅول کېږي.

په دې کړنلاره کې د هرې ډلې زده کوونکي ګډو موخوته د رسیدلو لپاره د یو بل سره کـار کـوي. ښـوونکي کـولی شي د ځینو وسایلو څخه له زده کوونکو سره د مرستې لپاره ګټه واخلي. دا لیدلوری کومـو موضـوعاتو تـه مناسـب دی؟ د ډله ییزی کړنلارې نه کولای شو دساده څېړنو په سرته رسولو، د نقشې په رسمولو، دیوې ننداري په اجرا او مدل په جوړولو کې ګټه واخلو.

۷- د رول لوبولو طر یقه:

دا طریقه د فعالې زده کړې د مهمو طریقو څخه شمېرل کیږې. په دې طریقه کې له زده کوونکو نه غوښتل کېږي هغه رولونه چې په واقعي ژوندانه کې وجود لري، ولوبوي. ښوونکي باید هر زده کـوونکي تـه د لوبولـو خپـل رول ور پـه ګوته کړي. د بیلګې په توګه: له زده کوونکي څخه غوښتل کیږې چې د غریبې تمثیل وکړي.

ښوونکی د زده کوونکو په مرسـته موضـوع ټـاکي او د ځـانګړو رولونـو لپـاره کـسان غـوره کـوي. مـثلاً لـومړی زده کوونکی د غریبو خلکو رول لپاره، دویم زده کوونکی د کار وزارت د رول لپاره او دریم زده کوونکی د سوداګر د رول لوبولو لپاره غوره کوي. وروسته ښوونکی د زده کوونکو ارزونه کوي او ټولګی د تمثیل لپاره تیاروي او زده کـوونکي خپل رولونه لوبوي.

۸- د تمرین میتود:

تمرین یو له هغو فنونو څخه دی چې له ډېرپخوا څخه په زده کړه کې کارول کیږې نن چې د روزنې موخې پوهنیزې، ذهنیتی او مهارتي برخـو پـه چوکـات کـې تنظیمږي، زده کوونکـو تـه د مناسـبوتمرینونو پـه ورکـړه کـې د ښـوونکو مسؤولیتونه هم زیاتیږي.

تمرین مختلف ډولونه لري، لکه ۱) تکراری (بیاځلی) تمرین ۲) استنباطي تمرین چې د مفاهیمو لـه تفکـر، اسـتدلال او کار اخیستلو سره ملګري دي.

۹- توضيحي لاره:

توضيحي لاره زده کوونکو ته د مستقيمو اطلاعاتو انتقال، د چاپي مطالبو د لوست تشريح کول او ګڼ شمېر نورو وسايلو نه ګټه اخيستنه ده.

په دې لاره کې ښوونکي مفاهيم او درسي موضوعات زده کوونکو ته وړاندې کوي. د توضيحي لارې له ښه والي څخه يو هم دا دی چې کولای شو په منظمه توګه د حقايقو پوره مجموعه، اصول او مفاهيم زده کوونکو ته وړاندې کړو. د دې طريقې نيمګړتيا دا ده چې زده کوونکي چمتو شوي مطلبونه تر لاسه کوي. او د حقايقو په کشف کولو کې فعال نه وي.

دا لاره که له نورو طريقو سره يو ځای استعمال شي، ګټوره به وي. له توضيحي لارې نه د زياتو علمي مفاهيمو په زده کړه کې کولای شو، ګټه واخلو.

۱۰ د ډله ييزې مباحثې طريقه:

د مباحثې ميتود ډېر پخوانی ميتود دی چې د ښوونې او روزنې د تاريخ په اوږدو کې ور څخه ګټه اخيستل شوې ده.

د ډله ييز بحث په پيل کې ښوونکي زده کوونکي په ډلو ويشي او هرې ډلې ته د بحث ځانګړې موضوع ټاکي، له زده کوونکو څخه غواړې چې د هغې په هکله بحث وکړي او د بحث په پای کې د ډلې له غړو نه يو تن د بحث پايلې نورو زده کوونکو ته بيانوي.

ډله ييز بحث (خبرې) داسې طريقه ده چې د ډلو غړو ته فرصت ورکوي خپل آندونه، عقيدې او تجربې له نورو سره شريکې کړي. که چېرې ښوونکې له ډله ييز بحث څخه څارنه و نه کړي، ممکنه ده د ډله ييز بحث وخت په بې ګټو خبرو تير شي.

۱۱- د پروژې طريقه:

د پروژې د څېړنې، د اطلاعاتو د راټولولو او د لارې د حل د موندلو، مطالعې او د عملي کارونو سرته رسولوته اړتيا لري.

دا طريقه هروخت له ښوونځی نه بهر عملي کېږي. په دې طريقه کې ښوونکی موضوعات د زده کوونکو له خوښې سره سم غوره کوي او له هغوی نه غواړي چې د موضوعاتو په هکله اطلاعات را ټول کړي او يا يو فعاليت سرته ورسوي. د بيلګې په توګه د عکاسی د دوربينونو په مرسته د منظرو، او انځورونو برابرول، د يوې تاريخي ماڼۍ مطالعه، ديوې کوچنۍ سيمې د جغرافيوي نقشې برابرول او د ټولنيزې ځانګړې موضوع په هکله مطالعه کول دي.

ديو ټاکلي ځای يا سيمې ليدل (سيرعلمي):

د ځای يا سيمې د ليدلو طريقه له ښوونځي نه بهر يو تجربوي فعاليت دی او له ټولګي نه بهر سرته رسيږي. د بېلګې په توګه: په ښارکې ګرځېدل، د يوې کارخانې ،کتابتون او تاريخي آثاروکتنه او يا د يوې ادارې ،کروندې، کان، موزيم، جغرافيوي منظرې او داسې نورو سيموکتنه ده.

دا ضروري نه ده چې زده کوونکي دې يو لېرې ځای ته يوړل شي، بلکې د چاپيريال کتنه، چې د پوهنيزو تجاربو د حاصلولو امکانات برابروي، هم په دې ميتودکې راتلای شي.

۱۳- د پوښتنو او ځوابونو طريقه:

د پوښتنو او ځوابونو طريقه هغه راز او پوهه ده چې، کولاي شو د ټولو لوستونو په تدريس کې ورځخه ګټه واخلو؛ په ځانګړې ډول هغه وخت چې ښوونکی وغواړي د زده کوونکو پام ديوه نوي مفهموم په هکله فکر کولو ته را واړوي، د دې طريقې نه ګټه اخلي. دا فن ممکن د يوه لوست د مطالبو د تکرار لپاره، چې پخوا تدريس شوی دی او يا د زده کوونکو د پوهې د ارزونې لپاره وکارول شي.

۱۴- د فکري هڅونې طريقه:

په دې طريقه کې زده کوونکي په ټوله معنا خپلواک دي، ټول هغه مطالب چې د دوی ذهن ته رسيږي بې له ځنډه بيان کړي. له دې کبله زده کوونکي په غير ارادي ډول او بې له ځنده له خپلو تيرو لاس ته راوړنو او پوهې نه ګټه اخلي او پړاو په پړاو داسې کلمې او جملی بيانوي چې يو د بل تر څنګه له موضوع سره اړوند مطالب تر پوښښ لاندې راولي. د دې طريقې په کارولو کولای شو د زده کوونکو پوهه د يوې موضوع په اړوند جوته کړو، د درسي کتاب متن بداى کړو، د زده کوونکو پر نفس باندې اعتماد ته وده ورکړو او هغوی دې ته وهڅوو چې د ملګرتيا په فضا کې يو بل ته د خپلې پوهې د وړاندې کولو اقدام وکړي.

د دې طريقې پړاوونه په لاندې ډول دي:

۱- دښوونکي له خوا د يو عنوان وړاندې کول.۲-د زده کوونکو له لوری د مطالبو، کلمو، جملو بې له ځنډه بيانول.

۳- د تختې پرمخ د زده کوونکو د مطالبو ليکل.۴- د ښوونکي له خوا د مطالبو ډلبندي. ۵- د ښوونکو له خوا نتيجه اخيستل .ښوونکي بايد پام وکړي چې په دې طريقې کې پر چا د نيوکې نيولو نه ډډه وکړي او د اندونو بيان بايد په کامله توګه خپلواک وي.

د زده کوونکو د پوهې د ارزونې ستراتيژي:

ارزونه د زده کړې موخو ته د رسيدو د کچې د معلومولو وسيله ده. ارزونه ښوونکي ته د زده کړې د طريقو او فعاليتونو له بريالیتوب څخه يو روښانه انځور ورکوي.د مدني تعليماتو د مضمون د ارزونې لپاره نورو مضمونونو ته ورته طريقو څخه کار اخلي، خو د موضوع د توپير په خاطر له ځينو نه په زياته او له ځينو نه په کمه اندازه کار اخلي. څرنګه چې ارزونه د روزنې له مهمو کړنلارو څخه ګڼل کيږي، د يوه درس د زده کړې لپاره اړينه ده چې د جمود(تلقين او د معلوماتو د يادونې) څخه بهر شي او په ژوندۍ زده کړه(په بحث، تحليل، تفسير او د مسايلو په حل) واوړي. د ارزونې ځينې مهمي ستراتيژۍ په لاندې ډول دي:

د قلم او کاغذ له طريقې څخه استفاده:

په دې طريقه کې له قلم او کاغذ څخه کار اخيستل کيږي. دا طريقه يوه مهمه ستراتيژي ده چې په ځانګړو کارونو کې د زده کوونکو ځواک اندازه کوي. په دې طريقه کې زده کوونکو ته ورکړ شوي پوښتنې په ليکلې توګه ورته ځوابوي. له دې طريقې څخه معمولاً په څلورنيم مياشتنيو او کلنيو آزموينو کې ګټه اخيستل کيږي چې د زده

کوونکو د زده کړې اندازه په ټاکلي دوره کې وارزول شي. د یادونې وړ ده چې دا ډول ازموینه یوازې د پېژندنې او پوهې په برخو پورې تړلې پاتې کېږي.

د کتنې (مشاهدې) طریقه:

په د ې طریقه کې ښوونکی یا کتونکی خپل ټول حواس زده کوونکو ته اړوي او په یوه ټاکلي ځاي کې بې تر څارنې لاندې نیسي. د دې څارنې موخه دا ده چې د زده کوونکو په هکله معلومات تر لاسه کړل شي او د هغوي د وړتیاوو، سلوک او اخلاقو د ارزونې لپاره ترې ګټه واخلي. د کتنې په وخت کې له ډول ډول وسایلو څخه هم ګټه اخیستل کېږي، د مثال په توګه ارزونه کله عددي او کله غیر عددي وي. له هغې څخه وروسته ښوونکی باید دا راټول شوي اطلاعات د کمیت له مخې تحلیل کړي چې د زده کوونکو کمزوري او قوي نقطې پیدا شي. د مشاهدې په میتود کې باید له څو ډوله چک لیستونو څخه ګټه واخیستل شي.

چک لیستونه مختلف ډولونه لري. د مثال په توګه د مسایلو په حل کې د زده کوونکو د مهارتونو د اندازه کولو چک لیست، د زده کوونکو د عملي کارونو د اندازه کولو چک لیست، د اړوندو مهارتونو د اندازه کولو چک لیست. ښوونکی کولای شي په خپله د زده کوونکو د سلوک او عمل د کتنې د چک لیست په برابرولو اقدام وکړي. د زده کوونکو د مهارتونو د اندازه کولو د چک لیست نمونې ته، چې د مسایلو د حل لپاره په کارېږي، پاملرنه وکړئ: **د مسئلو په حل کې د زده کوونکو د وړتیاو د کچې معلومولو چک لیست**

ګڼه	معیار	ضعیف(۱)	منځنی(۲)	ښه(۳)	عالي(۴)
۱	له مناسبې طریقې نه کار اخیستل				
۲	د مسئالې ځانګړي کول او د هغې تحلیل				
۳	د پایلو وړاندې کول				
۴	د مطلبونو راغونډول				
۵	تصمیم نیول				

په دې طریقه کې باید زده کوونکي هغه څه چې بې د خپل واقعي ژوند په اوږدو کې زده کړي دي توضیح کړي یادې فعالیت تر سره کړي چې مهارت یې څرګند شي.

په دې طریقه کې هغه معیارونو ته لکه د زده کوونکي توضیحات، د نقش یا رول لوبول، په ډله ییزو کارونو کې مرسته کول، د ځانګړو کارونو سرته رسول او نورو زیاتو کارونو ته پام کېږي.

دمدني تعلیماتو په لوستونو کې د زده کوونکو د کړنو لپاره د اندازه کولو چک لیست

د مدني تعليماتو په لوست کې د زده کوونکو د برخې اخيستنې د کچې چک ليست

شمير	معيارونه	ضعيف	منځني	ښه	عالي
۱	له دوستانو سره په سمه او فصيحه ژبه اړيکي ټينګوي				
۲	د ټولو زده کوونکو په لور ګوري				
۳	خوشحاله او پياوړی شخصيت لري.				
۴	پوښتنوته په زړورتيا او ډاډځواب ورکوي.				
۵	مفاهيم او اصطلاحات تعريفوي.				
۶	د محتوا مهم عناصر ټاکي.				
۷	له درسي موادو نه په سمه توګه ګټه اخلي				
۸	خپل مطالب په ټاکلي وخت کې سرته رسوي				

۳- د اړيکو د وړتياوو د ارزونې چک لست.

دا طريقه له نورو سره د اړيکو ټينګولو د وړتياوو، د زده کړې د اندازه کولو لپاره استعماليږي. د مدني تعليماتو د مضمون نصاب د اړيکو د وړتياوو په پر مختيا ولاړدی. په دې ستراتيژۍ کې معلومات د زده کوونکو د اړيکو په اړوند فعاليتونو، د تفکر او د مسايلو د حلولو له لارې راغونډيږي.

لاندې مثال ته پاملرنه وکړئ.

د اړيکو د وړتياوو دکچې چک ليست نمونه

ګڼه	د اړيکو وړتياوې	ضعيف	منځني	ښه	ډيرښه
۱	نوروته نوښتګر فکرونه طرح کوي				
۲	هغه وخت چې مطلب ورته څرګند شي، د نورو خلکو رايه مني او له خپل نظر څخه تېريږي.				
۳	د نورو نظريوته درناوی کوي.				
۴	په هغو کارونو کې چې ورته ورسپارل شوي دي، د مسؤوليت احساس کوي				
۵	له نورو سره مرسته کوي.				

د مدني تعلیماتو د درسي کړنلارې د عملي کولو وسایل

د زده کړې د اړتیاوړ مرستندوي وسایل. تـوره تختـه، تباشـیر، مـارکر، د ښـوونکي لارښـود کتـاب، ورځپاڼې مجلې، ښوونیز چارتونه، فلش کارت، اړوند کتابونه، کمپیوټر او انټرنت د امکان په صورت کې سلایډ.

د مدني تعلیماتو له ښوونکي څخه غوښتنې:

الف: عمومي صلاحیتونه:

د مدني تعلیماتو په علم کې د لیسانس یا لړ تر لږه د مافوق بکلوریا زده کړې یا په خپله اړونده څانګه کې له ورسـتیو اطلاعاتو سره آشنایي، د زده کوونکـو لـه عمـر او ذهنیتـي ځانګړتیـاو سـره آشـنایي، د زده کـړې د میتودونـو او د زده کوونکو د پوهې د ارزونو له طریقو سره آشنایي، د ښوونکي له دندې سره مینه او علاقه او ښه اخلاق.

ب: ځانګړي صلاحیتونه:

د مدني تعلیماتو لوستونو د مفرداتو او نورو مختلفو درسونو د تدریس له میتودونو سره آشنایي

د مختلفو درسونو لپاره د ښوونې د پلان جوړونې قدرت ولري.

د درسي ټولګیو د ادارې قدرت ولري.

د زده کړې له مرستندویه وسایلو څخه د ګټې اخیستنې قدرت ولري.

۳. د ښوونځي له چارواکو څخه غوښتنه د زده کړې لپاره د شرایطو (د کتابونو، د ښوونکي د درسي لارښود او د زده کړې وسایل) برابرول.

- د زده کوونکو له والدینو سره د منظمو اړیکو ټینګول

- د تعلیمي کال د کړنلارې په عملي کولو کې د پوهنې وزارت پرېکړو ته پاملرنه په ټولګي کـې د ښـوونکو پـر کړنـو څارنه او د ښوونکو لارښونه.

- په ښوونځیو کې د کتابتونونو جوړول.

- د زده کوونکو د میندو او پلرونو په مرسته د ښوونکو د اړتیاوړکتابونو برابرول.

۴- د زده کوونکو د کورنیو د کوچنیانو د زده کړې د حالت په هکله له ښوونکو سره د اړیکو ټینګـول د خپلو کوچنیانو د درس له پرمختګ څخه خبریدل.

دویم څپرکی

د مدني تعلیماتود لوست د تدریس لارښود:

تاسي درانه ښـوونکي د دې لارښـود پـه لـومړي څپرکـي کـې د سـریزې او درسـي پلانونـو د کلیاتو، د تـدریس پـه میتودونو او د ارزونې له طریقو سره آشنا شوئ.

په دې څپرکي کې به د درسي کلني پلان او د هر درس له درسي لاروچارو سره آشنا شئ

کلنی درسي پلان:

کلنی درسي پلان راښیي چې د یو درسي کتاب محتوا د کال په اوږ دو کې څرنګه وویشل شي.

روښانه ده چې، د کلني پلان جوړول د ښاغلو ښوونکو دنده ده، خـو د کـار د آسـانۍ او د هېـواد د درنـو ښـوونکو د درسي کړنلارې د یو شان کیدو لپاره د ښوونې پلان د ښوونکي د لارښود په کتاب کې ځای کړ شوي دي.

په دې پلان کې ټول فعالیتونه او هر یو وخت تـه ځـانګړی شـوی وخـت ښـودل شـوی دی، او د ښـاغلو ښـوونکو کاریې ډېر آسانه کړی دی.

د پوهنې وزارت له درنو ښوونکو څخه غوښتنه کوي چې لـه دې لارښـود څخـه پـه سـمې ګټـې اخیـستنې د زده کوونکو د پوهې د کچې له لوړولو لپاره مرسته وکړي.

سرليکونه	د مطالبو بيان
۱- د درس موضوع	ښوونه او روزنه
۲- لويه موخه	دښوونې او روزنې د اهميت سره د زده کوونکو آشنا يي.
۳- کوچنۍ موخې	۱- زده کوونکي دې د دې درس له لوستلو وروسته، ښوونې او روزنې ته د انسان اړتيا درک کړي. ۲- د ښوونې او روزنې مفهوم دې درک کړي او د دوي ترمنځ توپير باندې دې پوه شي. ۳- د زده کړې د نوو او زړو طريقو او دهغوی ترمنځ دې له توپير سره آشنا شي. ۴- د ښوونځي دندې (د پوهې او مهارت زده کړه، اخلاقي او ټولنيزه زده کړه او د ابتکاراو نوښت د روحيې روزل) دې وپېژني.
۴- دښوونې لاره (روش تدريس)	۱- مستقيم تدريس ۲-د وينا دود (سخنراني) ۳- د متن تحليل او ډله ييز فعاليت
۵- د زده کـــړې د اړتياوړ وسايل	۱- د لوست کتاب ؛ ۲- د ښوونکي د لارښود کتاب؛۳- توره دړه او تباشير.
۶- درسي ساعتونه	دغه لوست درې برخې کېږي او هره برخه يې په يوه درسي ساعت کې تدريس کېږي.
۷- د ارزونې طريقه	۱- پوښتنې او ځوابونه؛ ۲- پرتله کول.
لومړۍ برخه (پـه يـوه درسـي سـاعت کـې دې تدريس شي)	**د لوست پيل** (**۵ دقيقې**) سلام اچول او له زده کوونکو سره دعاطفي اړيکو نيول او د حاضرۍ اخيستل. **لومړي فعاليت** (**۷ دقيقې**) په دې فعاليت کې د مستقيم تدريس د ليد لورې کار واخلئ. **د لومړي فعاليت ځواب**. ۱- ماشوم نشي کولی چې بې له زده کړې څخه د خپلې کورنۍ او ټولنې د ژوندانه طريقې او ډول ته دوام ورکړي ځکه چې هغه ته خدای(ج) عقل او شعور ورکړيدي ترڅو د هغې په برکت دا زده کـړې چې څرنگه ژوند وکړي. په داسې حال کې چې د ځارويو بچيان د پيدايښتي خاصيت (غريـزې) پـه ډول د خپلو سيندو او پلرونو په څېر، خپل ژوندانه ته دوام ورکوي. ۲- نه!

سرلیکونه	د مطالبو بیان
	لومړی متن (**۱۵ دقیقې**) هغه متن چې دلومړي فعالیت لاندې دی، زده کوونکوته ولولئ او توضیح یې کړئ (د وینا لاره یا ډول (لکچر)؛ **دویم فعالیت** (**۷ دقیقې**) ۱- زده کوونکي په څو ډلو ووېشئ او ورڅخه وغواړئ چې د فعالیت د موضوع په هکله خبرې اترې وکړي. ۲- د هرې ډلې استازی دې د اړوندې ډلې د کار پایله په ټولګي کې ووایي. **د دویم فعالیت ځواب**. ۱- په ډېرو پخوا زمانو کې د ښوونې او روزنې لپاره کوم ځانګړي ځاي وجود نه درلود.
	۲- یوه پېړۍ د مخه زده کړه ټولیزه (د ټولو لپاره) نه وه. یوازې هغه چا به زده کړه کولی شوه چې پوره وخت او امکانات یې درلودل. ۳- د هغو دو و زمانو تر منځ غوره توپیرونه عبارت وو له: ۱- په ډېرو پخوا وختونو کې خلکو د ژوندانه دود او دستور په عملي بڼه له تېرونسلونو څخه زده کاوه خو نن سبا ډېرې پوهې او مهارتونه په ښوونځي کې زده کوي. ۲- په تېرو پېړیو کې سره له دې چې درس او زده کړه موجود وه، خو ټولیزنه و په داسې حال کې چې نن سبا ټولیزدی. **دویم متن** (**۱۰ دقیقې**) د دویم فعالیت نه وروسته متن زده کوونکو ته توضیح کړئ(د وینا ډول)
دویمه برخه (**په یوه درسي ساعت کې دې تدریس شي**)	**د لوست پیل** (**۵ دقیقې**) سلام اچول او له زده کوونکو سره د عاطفي اړیکو نیول (سلام، احوال پوښتنه) او د حاضرۍ اخیستل. **دریم فعالیت** (**۱۰ دقیقې**) په دې فعالیت کې دې د فکري هڅونې له دود څخه کار واخیستل شي. **د منځني فعالیت ځوابونه**. په عام ډول زده کوونکي دغه لاندې چارې په ښوونځي کې زده کوي: ۱- اړیني پوهې او مهارتونه زده کوي؛ ۲- اخلاقي او ټولنیزه ښوونه او روزنه ورکول کېږي؛ ۳- دا زده کوي چې څرنګه ابتکاراو نوښت وکړي؛

	زده کوونکو ته ووایئ چې د لوست په وروستۍ برخه باندې تر راتلونکې لوست پورې کار وکړي:د لوست لنډیز دې ولولي،د پوښتنو ځوابونه دې پیدا کړي او فعالیت دې ترسره کړي.
دریمه برخه (**په یوه درسي ساعت کې دې تدریس شي**)	**د لوست پیل** (**۵ دقیقې**) سلام اچول او له زده کوونکو سره د اړیکو نیول او حاضرۍ اخیستل. **دلوست تکرار** (**۱۰ دقیقې**) **۱-** کوم لنډیز چې دلته لیکل شوی دی، د لوست د متن پر بنسټ او د لوست د موخو په پام کې نیولو سره، لیکل شوی دی. **۲-** زده کوونکو ته وروښیئ چې د لوست متن څرنګه خلاصه شوی دی تر څو په راتلونکي کې د لوست لنډیز وکړای شي. **پوښتنې** (**۱۰ دقیقې**) زده کوونکو باید د مخه د متن له دقیقې مطالعې څخه. ځوابونه تیار کړي وي. د زده کوونکو ځوابونه پر تخته باندې ولیکئ او په پای کې له هغو څخه وپوښتئ چې کوم بې صحیح دي او کوم بې غلط دي. د پوښتنو صحیح او سم ځوابونه په لاندې ډول دي: **۱-** نه، ځکه چې انسان زده کړې ته اړتیا لري او بې له زده کړې نه پوهېږي چې څه ډول ژوند وکړي؟ **۲- وَٱللَّهُ أَخْرَجَكُم مِّنۢ بُطُونِ أُمَّهَـٰتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْـًٔا وَجَعَلَ لَكُمُ ٱلسَّمْعَ وَٱلْأَبْصَـٰرَ وَٱلْأَفْـِٔدَةَ ۙ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ** **ترجمه**: خدای (ج) تاسې د مور له بطن څخه راوایستلی په داسې حال کې چې په څه شي نه پوهېدئ او تاسې ته یې غوږونه، سترګې او زړه درکړل چې تاسې پرې شکر وباسئ. له دې مبارک آیت څخه داسې څرګندېږي چې انسان ترپیداکېدو دمخه په څه نه پوهېږي او ټول شیان له هغې جملې څخه (د ژوند کولو لار، دود او دستور باید زده کړي) **۳-** ننني زده کړه ټولیزه ده. په داسې حال کې چې پخوا داسې نه وه او یوازې هغه چا چې ډېر وخت او امکانات درلودل، زده کړه کولی شوه.

دریمه برخه **(په یوه درسي ساعت کې دې تدریس شي)**	۴- د ژوند انه اړینې پوهې او مهارتونه زده کوو، اخلاقي او ټولنیز آدبونه زده کوو، مبتکر او نوښتګر کېږو. **آخري یا روستنی فعالیت (۲۰ دقیقې).** ۱- یو شمېر زده کوونکي (پیاوړې او کمزوري زده کوونکي) دې د ښوونکي له خوا وټاکل شي او خپل ځوابونه دې په ټولګي کې ولولي.
	د ښوونکي لپاره اضافه معلومات د صنعتی ټولنو څخه د مخه، ښوونه او روزنه یوازې دیو څو کسو په لاس او اختیار کې وه چې پوره وخت او لازمې پیسې یې د هغې د دوام ورکولو لپاره په خپل واک کې درلودې. د خلکو د ستر اکثریت لپاره وده د بېلګې او تقلید په بڼه د دوی د لویانو د همغه ټولنیزو عادتونو او کاري مهارتونو د زده کړې په معناوه. لکه څرنګه چې لیدلی مو دي ماشومانو به زیاتره په ډېر کم عمر کې د کورنۍ کرکیلې. او لاسي صنایعو په چارو کې په مرسته کولو پیل کاوه، لوستل د دوي په ورځني ژوندانه کې اړین او حتی ګټورنه و. ښوونه او روزنه د زده کوونکو د زده کړې لپاره په ننني بڼه په هغه آبادیو کې چې د ښوونځي په نوم جوړ شوي وو، ورو ، ورو را څرګنده شوه د دې سره سره یوه نیمه پیړۍ مخکې او ان له هغې څخه ډېر وروسته هم د شتمنو اولادونو ته زیاتره د خصوصي ښوونکو له خوا زده کړه کېدله. د صنعتي کولو جریان او د ښارونو پراختیا د تخصصي زده کړې لپاره د خلکو د غوښتنو د زیاتوالی سره مرسته وکړه. اوس خلک په څو ډوله مختلفو فعالیتونو کې بوخت دي او پس له دې کاري مهارتونه نشي کولی چې نېغ په نیغه د مور او پلار (والدینو) څخه اولادونو ته انتقال شي(۱)

(۱) ګیدنز، انتوني، جامعه شناسي ژباړه منو چهر صبوري، د نی خپراتهران ۱۳۴۷ لمریزکال څلورم چاپ، ۴۴۸ مخ

سرلیکونه	د مطالبو بیان
۱- د لوست موضوع	**له ځانه زده کړه (خود آموزي)**
۲- لویه موخه	زده کوونکي دې (له ځانه زده کړې) د اهمیت او وسایلو سره آشنا شي.
۳- کوچنۍ موخې	زده کوونکي دې د دغه لوست تر لوستلو وروسته: ۱- په دې باندې پوه شي چې انسان تل د زده کړې په حال کې دی؛ ۲- په ژوندانه کې د تل ترتله او نه پلان شوي زده کړې اهمیت درک کړي؛ ۳- له ځانه زده کړې له مفهوم او اهمیت سره آشنا شي؛ ۴) له ځانه زده کړې وسایل و پیژني.
۴- د ښوونې دود	۱- مقایسه کول،۲- د وینا دود، ۳- پوښتنه او ځواب۴- د مسئلې حل او پلټنه.
۵-د زده کـړې د اړتیـا وړ وسایل	۱- درسي کتاب، ۲- د ښوونکي د لارښود کتاب،۳- تخته او تباشیر.
۶- درسي ساعتونه	دغه لوست په دوو برخو وېشل کېږي او هره برخه یې په یوه درسي ساعت کې تدریس کېږي.
۷- د ارزونې طریقه	پوښتنه او ځواب،۲- پرتله کول.
لـومړی برخـه (پـه یـوه درسي ساعت کې دې تدریس شي)	**د لوست پیل (۱۰ دقیقې)** سلام اچول او له زده کوونکو سره دعاطفي اړیکو نیول،د حاضرۍ اخیستل او د تېر لوست تکرار. **لومړی فعالیت (۵ دقیقې)** په دې فعالیت کې د دمسئلې حل او پلټنه.له دود څخه په ګټه اخیستنې سره کار وکړي. **د لومړي فعالیت ځواب**. ۱- بلې یا هو. ۲- ډېرې لارې شته: ۱- یوه لاره دا ده چې موږ په خپل عادي ژوندانه کې هروخت یو څه زده کوو؛ ۲- د کتاب، ورځپاڼې او مجلې لوستل، د رادیو اورېدل، د تلویزیون کتل او له انټرنېټ څخه ګټه اخیستل، د معلوماتو د لاسته راوړو نورې لارې دي.

	لومړی متن (۱۵ دقیقې)
	له لومړي فعالیت څخه وروسته متن، زده کوونکو ته ولولئ او توضیح ورکړئ. **(د وینا دود)** **دویم فعالیت (۵ دقیقې)** ۱- په دې فعالیت کې د پوښتنې او ځوابونه له دود څخه په ګټه اخیستنې سره کار وکړئ. **د دویم فعالیت ځواب.** ۱- یوبې مطالعه کوي چې له ځانه زده کړه ده او په بل انځور کې له ځانه زده کړه نه ده بلکې زده کوونکي له ښوونکي څخه درس زده کوي. **دویم متن (۱۰ دقیقې)** له دویم فعالیت نه وروسته متن زده کوونکو ته توضیح کړئ (د وینا دود) **کورنۍ دنده :** زده کوونکو ته لارښوونه وکړئ چې د لوست په وروستنۍ برخه باندې په کور کې کار وکړي او راتلونکي لوست ته بې تیار کړي.
دویمه برخه (په یوه درسي ساعت کې دې تدریس شي)	**د لوست پیل (۵ دقیقې)** سلام اچول او له زده کوونکو سره د عاطفي اړیکو نیول او د حاضرۍ اخیستل. **د لوست تکرار(۱۰ دقیقې)** ۱- لوست د متن او د لوست موخوته په پاملرنې سره، خلاصه شوی دی . ۲- زده کوونکو ته ور زده کړئ چې د درس متن څرنګه خلاصه شوی دی ترڅو په راتلونکو درسونو کې وکړای شي چې د درس لنډیز په خپله ولیکي. **پوښتنې (۱۰ دقیقې)** زده کوونکو باید مخکې له مخکې په ځیر سره د متن د مطالعې له مخې ځوابونه برابر کړي وي. د زده کوونکو ځوابونه پر تخته باندې و لیکئ او په پای کې هغوي ته ووایئ چې کوم بې صحیح او کوم بې غلط دي. **د پوښتنو سم ځوابونه په لاندې ډول دي:** ۱-کتاب ، ورځپاڼه او مجله ولولو، راډیو واورو، تلویزیون وګورو او د انټرنېټ له پاڼو څخه د معلوماتو د لاسته راوړلو په خاطر، ګټه واخلو . ۲- د زده کوونکو په نظر پورې اړه لري. ۳- د زده کوونکو په نظر پورې اړه لري. **وروستنی فعالیت (۲۰ دقیقې)** د زده کوونکو ځوابونه وګورئ او صحیح ځوابونه پر تخته باندې ولیکئ. دوي باید دغه ټکي ته اشاره کړي وي چې کتاب، ورځپاڼه، مجله، راډیو، تلویزیون او انټرنېټ د ښو او ګټورو مطلبونو ترڅنګ امکان لري چې ځینې نا مطلوب او مضر مطالب هم ولري. له دې کبله موږ باید تر ګټې اخیستنې دمخه ډېره پاملرنه او دقت وکړو چې دهغو له مضرې او نامطلوبې محتوا څخه استفاده ونکړو. په پای کې زده کوونکي له دغه خطر څخه پخپله عالمانه او خیرغوښتونکي وینا وپوهوئ.

سرليکونه	د مطالبو بیان
۱- د لوست موضوع	**اقتصاد**
۲- لویه موخه	زده کوونکي دې په ژوندانه کې د اقتصاد د اهمیت سره آشنا شي.
۳- کوچنۍ موخې	زده کوونکي د دې درس له لوستلو وروسته باید: ۱- د انسان د مادي اړتیاوو په لړ کې د اقتصادي فعالیتونو اهمیت درک کړي؛ ۲- د تولید او خدمت تر منځ توپیر وپیژني؛ ۳- د توزیع د مفهوم او اهمیت سره آشنا شي؛
۴- د ښوونې دود	۱- د وینا دود ۲- پوښتنه او ځواب ۳- مستقیم تدریس.
۵-د زده کـــړې د اړتیاوړ وسایل.	۱- درسي کتاب؛ ۲- د ښوونکي د لارښود کتاب، ۳- تخته او تباشیر
۶-درسي ساعتونه	دغه لوست په دوو برخو وېشل کېږي او هره برخه یې په یوه درسي ساعت کې تدریس کېږي.
۷- د ارزونې طریقه	۱- پوښتنه او ځواب ۲- پرتله کول.
لومړۍ برخه (په یوه درسي ساعت کې دې تدریس شي)	**د درس پیل (۵ دقیقې)** سلام اچول او له زده کوونکو سره د عاطفي اړیکو نیول او د حاضرۍ اخیستل. **لومړي فعالیت (۱۰ دقیقې)** په دغه فعالیت کې د مستقیم تدریس د دود له مخې کار وکړئ؛ **د لومړي فعالیت ځواب.** د بېلګې په توګه، که چېرې مو د ډوډۍ په هکله خبرې وکړې، کولی شئ چې د دغه لاندې پړاو ونو نومونه واخلئ: ۱- دبزګر پواسطه د غنمو کرل؛۲- د غنمو اوبول او روزل؛ ۳- لوکول؛۴- د وښو څخه د دانو جلاکول؛ ۵- د غنمو اوړه کول؛ ۶- د اوړو وړل او را وړل کورته او ډوډۍ پخولوته؛ ۷- خمیره کول؛ ۸- ډوډۍ پخول. **لومړي متن (۵ دقیقې)** متن د وینا د دود له مخې توضیح کړئ. په دغه درس کې دې زده کوونکو ته د اقتصادي فعالیتونو اړتیا او اهمیت توضیح کړی شي.

	دویم فعالیت (**۵ دقیقې**) په دې فعالیت کې د پوښتنې او ځواب د دود له مخې کار وکړئ. **د دویم فعالیت ځواب**: په دې فعالیت کې اوله هغه ﺷخه په ورستي متن کې دې د زده کوونکو پاملرنه د اقتصادي فعالیتونو مختلفو ډولونو ته راواړول شي: تولید او خدمت. په ((اضافي معلوماتو کې)) کولی شئ چې د تولید او خدمت په باره کې زیاتې څرګندونې مطالعه کړئ. **دویم متن** (**۱۵ دقیقې**) ۱- متن زده کوونکو ته توضیح کړئ (د وینا دود) ۲- په پای کې له څو کسو زده کوونکو (پیاوړي، منځني او کمزوري) څخه پو ښتنې وکړئ ترڅو ډاډه شئ چې هغوی درس زده کړی دی. **کورنۍ دنده**: زده کوونکو ته لارښونه وکړئ چې د درس په ورستنۍ برخه باندې په کور کې کار وکړي او د راتلونکي درس لپاره بې تیار کړي.
دویمه برخه یوه درسي ساعت کې دې تدریس شي	**د لوست پیل** (**۵ دقیقې**) سلام اچول او له زده کوونکو سره د عاطفي اړیکو نیول او د حاضرۍ اخیستل: **د لوست تکرار**(**۱۰ دقیقې**) لوست دې متن او د هغه موخوته په پاملرنې سره خلاصه شي. **ځوابونه**: ▪ د انسان اقتصادي فعالیت، د هغه د مادي اړتیاوو د پوره کولو لپاره تر سره کېږي؛ ▪ یو ډول اقتصادي فعالیت هغه دی چې د هغه په ترڅ کې محصول او یا ځینې څیزونه (شیان) تولیدېږي. ▪ د اقتصاد په بل ډول فعالیت کې کوم شی نه تولیدېږي بلکې (خدمت) وړاندې کېږي لکه هغه کارونه چې ډاکتران او نور دولتي کارکوونکي بې چې ترسره کوي. **پوښتنې**(**۱۰ دقیقې**) زده کوونکو باید مخکې له مخکې په غور سره د متن د لوستلو له مخې ځوابونه برابر کړي وي. د زده کوونکو ځوابونه پر تخته باندې ولیکئ او په پای کې هغوی ته ووایئ چې کوم بې صحیح دي او کوم بې غلط دي. د پوښتنو صحیح ځوابونه په لاندې ډول دي. ۱- هغه فعالیتونه چې د انسان د مادي اړتیا وو د لرې کولو په خاطر تر سره کېږي، اقتصادي فعالیتونه بلل کېږي.

۲- اقتصادي فعالیتونه کولی شو چې د مختلفو لورو (جهتونو) په درلودلو سره، په مختلفو ډولونو باندې ډلبندي کړو. د دې وېشنو څخه یو بې دادی چې هر اقتصادي فعالیت یا تولید دی او یا خدمت (توزیع هم یو ډول خدمت شمېرل کېږي)

۳- زده کوونکي کولی شي چې د خپلې استوګنې له چاپېریال څخه مثالونه راوړي. باید دې ته ډېره پاملرنه وشي چې آیا هغوي کولی شي چې تولیدي چارې په سمه توګه له خدماتي چارو څخه جلا کړاي شي او که نه؟

وروستنی فعالیت (۲۰ دقیقې)

د زده کوونکو ځوابونه وګورئ او صحیح ځوابونه پر تخته باندې ولیکئ.

د ښوونکي لپاره اضافي معلومات

عرضه او تقاضا د دې لوست له اساسي مفاهیمو څخه شمېرل کېږي. دا دوه مفهومه موږته په بازار کې د خلکو او پلورونکو – کړنې او رفتار په ګوته کوي. پلورنکي، د ځانګړو (خاصو) شیزونو غوښتونکې دی (تقاضا) او پلورونکي دارتیاوړ شیزونه هغوی ته وړاندې کوي(عرضه). تقاضا هغه محال پیدا کېږي چې خلک یې ځانګړي محصول ته ارتیا پیدا کړي او د پیرلو وس او توان یې هم ولري.د لاندې عواملو له امله د تقاضا کچه د یو ځانګړي محصول په وړاندې کمیږي. او یا ډېریږي:

۱- بیه: کله چې د یو محصول بیه لوړه وي، تقاضا ورته کمه وي، مګر کله چې بیه یې ټیټه شی نو د تقاضا کچه لوړیږي.

۲-عاید: کله چې د خلکو عواید او توانایي زیاته وي، د هغوي د تقاضا کچه زیاتوالی مومې، او که چېرې عواید یې کم وي، د هغوي تقاضا وی هم کمښت مومي.

۳- سلیقه: د افرادو ذوق او سلیقه ځانګړو شیزونو ته د هغوي پر تقاضا اغېزه لري. د بېلګې په توګه؛ ځینې خلک کبان ډېر مصرفوي، په داسې حال کې چې ځینې خلک کبان لږ مصرفوي او یا یې هېڅ نه مصرفوي. د بدیل یا جانیشین شیانو قسمت:که چېرې نومړي محصول په یوه کس یعنې فرد پورې تړلي نه وي او ممکنه وي چې د هغوي پر ځای له نورو محصولاتو نه استفاده وشي د یادو شوي شیزونو قیمت هم د افرادو پر تقاضا اغېزه اچوي.

د بېلګې په توګه:که چېرته د پسه غوښه ګرانه شي او د خوسکي غوښه ارزانه وي، ډېر شمېر خلک به د پسه د غوښې پر ځای د خوسکي له غوښې نه استفاده وکړي. او په پایله کې د پسه غوښې ته تقاضا د خوسکي د غوښې د ارزانیدلو له امله کمېږي. عرضه هم د تقاضا سره مستقیمه اړیکه لري.کله چې د تقاضا کچه لوړه شي. دعرضې کچه به هم لوړه شي. بالعکس کله چې د تقاضا کچه ټیټه شي، د عرضې کچه به هم ټیټه شي. د محصول بیه، د هغه شیز یا محصول د اومو موادو بیه او تکنولوژي له هغو مهمو عواملو څخه دي چې د عرضې په کچه اغېزه اچوي.پیدا کول او وېشل (تولید او توزیع) دوه مهم اقتصادي فعالیتونه دي چې په اړه یې په دې لوست کې په لنډ ډول توضیح ورکړل شوې ده. تولید هغو فعالیتونو ته ویل کېږي چې د هغو په واسطه لومړنی مواد د مصرف وړ په محصولاتو تبدلیږي د بېلګې په توګه هغه کارخانه چې غوړي تولیدوي. لومړی یې لومړني مواد اخلي سیموته یې وړي ترڅو د مصرف کونکولاسته ورسیږي چې دغه کارته وېش (توزیع) وایي. نو ویلی شو چې تولید او توزیع یو د بل بشپړوونکی (مکمل) دي: د تولید په نتیجه کې جنس جوړیږي او د توزیع په نتیجه کې جنس د خلکو په واک او اختیار کې ورکول کېږي.

سرليکونه	د مطالبو بيان
۱- د درس موضوع	**پيسې (پول) او بانک**.
۲- لويه موخه	په اقتصادي ژوندانه کې د پيسواو بانک د ضرورت او اهميت سره آشنا کيدل.
۳- کوچنۍ موخې	زده کوونکي د دې درس له لوستلو وروسته بايد: ۱- په اقتصادي ژوندانه کې د راکړې ورکړې (مبادلې) ضرورت او اهميت درک کړي. ۲- د جنس په بدل کې د جنس د ورکړې له معاملو يا بارتری معاملو سره چې له پيسو پرته تر سره کېږي، آشنا شي. ۳- په معاملو کې د پيسو غوره او حياتي نقش وپېژني. ۴- د بشر د تاريخ په اوږدوکې د پيسو د اوښتون (تحول) سره په لنډه توگه آشنا شي. ۵- بانک و پېژني او د هغه د کړو وړو سره بلد شي. ۶- له بانک څخه د گټې اخيستو لپاره د اسلامي احکامو سره سم چې سود په کې نه وي وهڅول شي.
۴- د ښوونې دود	۱- د مسئلې حل او پلټنه ۲- د وينا دود ۳- پوښتنه او ځواب۴- مستقيم تدريس
۵-د زده کړې د اړتياوړ وسايل	۱- د لوست کتاب ؛ ۲- د ښوونکي د لارښود کتاب؛۳- توره دړه او تباشير.
۶- درسي ساعتونه	دغه لوست په دوو برخووېشل کېږي او هره برخه بې په يوه درسي ساعت کې تدريس کېږي.
۷- د ارزونې طريقه	**پوښتنه او ځواب، پرتله کول، مستقيم تدريس**.
لومړۍ برخه (په يوه درسي ساعت کې دې تدريس شي).	**د لوست پيل (۵ دقيقې)** سلام اچول او له زده کوونکو سره د عاطفي اړيکو نيول، د حاضرۍ اخيستل او د تېر لوست تکرار. **لومړي فعاليت (۵ دقيقې)** په فعاليت کې د مسئلې حل او پلټنې له طريقې څخه په گټه اخيستنې سره کار وکړئ. **د لومړي فعاليت ځوابونه**: ۱- د اقتصادي فعاليتونو غوره برخه څنډېږي، له دې کبله به خلک د دې وس ونه لري چې د خپلې اړتياوړ زيات شيان تهيه او برابر کړاي شي. ۲- خلکو به جنس په جنس سره بدلول.

د دویم فعالیت ځواب	لومړي متن (۵ دقیقې)
	د لومړي فعالیت څخه وروستی متن زده کوونکو ته ولولئ او ورته توضیح یې کړئ (دوینا دود) **دویم فعالیت** (**۵ دقیقې**) فعالیت د مستقیم تدریس د طریقې څخه په ګټه اخیستنې سره تر سره کړئ. ۱- داسې بې وګڼئ چې هر کس کولی شي چې ۵۰ کیلو ګرامه شی یو سي. کله چې یو ملیون افغانۍ زرګون نوټونه وي، د دوو کیلو ګرامو په شاوخوا کې وزن به ولري. څرګنده خبره ده چې دغه اندازه پیسې به یو کوچنی هم په ښه ډول سره یوړای شي. ۲- که چېرې یو ملیون افغانۍ پنځګونې سیکې ولرو نو (۲۰۰۰۰۰) سیکې به ولرو. که چېرې هره سیکه پنځه ګرامه دروندوالی ولري، د هغو دروندوالی (وزن) به ۱۰۰۰ کیلوګرامه (یوټن) شي. که چېرې هر کس وکړای شي چې ۵۰ کیلو ګرامه وزن یوړی شي نو د هغو دوړو لپاره به (۲۰) کسوته اړتیا ولرو.
: دویمه برخه **(په یوه درسي ساعت کې دې تدریس شي)**	**د لوست پیل** (**۵ دقیقې**) سلام اچول او له زده کوونکو سره د عاطفي اړیکو نیول او د حاضرۍ اخیستل. **د لوست تکرار** (**۱۰ دقیقې**). د زده کوونکو کار وارزوئ دوي باید د لوست لنډیز په څو جملو کې لیکلي وي. د لوست لنډیز کولی شو چې په لاندې ډول ولیکو: ۱- په ډېرو پخوا وختونو کې انسانانو ډېر ساده ژوند درلود. هرې کورنۍ د خپلې اړتیا وړشیان تولیدول او خلکو ډېر لږ د راکړې ورکړې معاملې ته اړتیا پیدا کوله. ۲- که چېرې به په کوم ځای یا چارې کې معاملې کولوته اړتیا پیدا شوه، نو جنس به یې په جنس باندې بدلولو او له پیسو څخه به یې ګټه نه اخیسته. ۳- په ځینو ټولنو کې د ځینو توکو لکه: څرمن، او سپنې او دوي ته ورته شیانو څخه د راکړې ورکړې د مبادلې د واسطې په توګه کار اخیستل کیده. ۴- د رسیدنه وروسته د فلزی پیسو او سیکو او په پای کې د کاغذي پیسو یا بانکنوټونو څخه د راکړې ورکړې د واسطې په توګه ګټه اخیستل کېده. ۵- بانک د خلکو پیسې ساتي، پیسې انتقالوي، او د خلکو د لږو پیسو څخه په زیاتو پانګه اچونو کې کار اخلي.

پوښتنې (۱۰ دقیقې)

زده کوونکو باید په ځیر سره د متن د مطالعې له مخې، مخکې له مخکې ځوابونه برابر کړي وي.

د زده کوونکو ځوابونه به پر تخته باندې ولیکئ او په پای کې هغوي ته ووایئ چې کوم یې صحیح دي او کوم یې غلط دي.

د پوښتنو سم ځوابونه په لاندې ډول دي:

۱- د یوه جنس بدلول له بل جنس سره.

۲- هر چا به جنس یا محصول نه اخیسته، پلورونکی باید یو داسې څوک پیدا کړي چې د هغه محصول ور څخه واخلي او دده د اړتیاوړ محصول ولري.

۳- راکړه ورکړه (معامله) بې آسانه کړه او سوداګرئ ته یې وده ورکړه.

۴- فلزي پیسو زیات وزن درلود، د هغو لیږد زیاتې قوې او زیات مصرف ته اړه درلوده.

۵- بانک د خلکو پیسې ساتي ،پیسې انتقالوي او د خلکو د لږو پیسو څخه په غټو پانګه اچونو کې کار اخلي.

وروستنی فعالیت (۲۰ دقیقې)

د زده کوونکو ځوابونه وګورئ او سم ځوابونه یې په تخته باندې ولیکئ.

د ښوونکي لپاره اضافي معلومات

نن سبا بې له پیسو ژوند کول د تصورنه لرې خبره ده. ځکه کله چې کوم شی اخلو او یا یې خرڅوو باید چې لومړی د پیسو پواسطه د هغه قیمت معلوم کړو او بیا یې ارزښت وټاکو. دویم دا چې د پیسو په ورکولو او اخیستلو سره هغه شی اخلو او خرڅوویې. همدارنګه د پیسو څخه په ګټه اخیستنې سره کړا ی شو چې خپله شتمني زېرمه کړو او د اړتیا په صورت کې بیله کومې ستونزې د نورو شیانو په اخیستلو کې له هغې څخه کاراخلو.

لکه څرنګه چې د درس په متن کې ورته اشاره شوي ده، انسانانو د تاریخ په اوږدوکې د ډېرو شیانو څخه د پیسو په حیث یا د راکړې ورکړې د وسیلې په توګه کار اخیستی دی . خو نن سبا د نړئ په ټولو هېوادونو کې د کاغذی پیسو څخه چې د بانکنوټونو په نوم یادیږی، ګټه اخیستل کیږي.

اوس د راکړې ورکړې په چاروکې د آسانتیا لپاره د بانکي چک څخه هم په زیاته اندازه کار اخیستل کېږي. بانکي چک د بانکونو له خوا څخه حقیقيٰ او حقوٓقي اشخاصوته ورکول کېږي. او هغه څوک چې پخپل بانکي حساب کې پیسې ولري، خلکوته د پیسو پر ځای، چک ورکوي. چک یوه کاغذي پاڼه ده چې د بانک آرم(نښان) لري او پر مخ باندې یې د سړي نوم او نور مشخصات (ځانګړنې) او د پیسو اندازه لیکل کېږي او د پیسو خاوند باید د هغې پر مخ باندې لاسلیک وکړي.

کله چې چک بانک ته ورکول کېږي، بانک د پیسو څښتن د بانکي حساب څخه هغه اندازه پیسې د چک ور وړونکي ته ورکوي او د پیسو د څښتن له حساب څخه یې کموي.

اعتباري کارت د راکړې ورکړې تر ټولو نوي وسیله ده چې د نړۍ په زیاترو هېوادونو کې له هغې څخه کاراخیستل کېږي. دغه کارت یوه الکترونیکي وسیله لري چې د سړی په بانک کې موجودې پیسې په خپله حافظه کې ساتي هر کله چې وغواړي چې چاته پیسې ورکړي، کارت په ځانګړي دستګاه کې ننباسي د پیسو اندازه لیکي او بیا کارت بېرته راوباسي. پدې ډول همغه اندازه پیسې چې دستګاه ته ور د ننه شوي دي، د لومړي سړي د حساب څخه چې د کارت څښتن دی کمیږي او د دویم سړي په حساب کې زیاتیږي.

۱- حقیقی شخص: د حقونو د ګویا (ږغیدونکي) موجود څخه یعنې خپله د انسانانو څخه عبارت دي انسان د خپل ژوند پیدایښت څخه تر مرګه پورې د ټولو مدني حقونو څښتن شمېرل کېږي.

۲- حکمی یا حقوقي شخص: دا هغه ډول شخصیتونه دي چې د حقیقي شخصیتونو (انسانانو) د ادارې د تمرکز څخه منځته راځي لکه پخپله دولت او د هغه اړوند ادارې.

سرلیکونه	د مطالبو بیان
۱- د لوست موضوع	**نړیوال اقتصاد**
۲- لویه موخه	د نړۍ د خلکو د اقتصادي اړیکو سره د زده کوونکو آشنایي.
۳- کوچنۍ موخې	زده کوونکي په دې باندې وپوهېږي چې د یوه هېواد محصولات او جنسونه نورو هېوادونو ته وړل کېږي او هلته خرڅېږي.
۴- د ښوونې دود	۱- فکري هڅونه،۲- د وینا دود، ۳- پوښتنه او ځواب۴- د متن تحلیل
۵-د زده کړې د اړتیا وړ وسایل	۱- درسي کتاب، ۲- د ښوونکي د لارښود کتاب،۳- تخته او تباشیر.
۶-درسي ساعتونه	دغه لوست په دوو برخو وېشل کېږي او هره برخه یې په یوه درسي ساعت کې تدریس کېږي.
۷- د ارزونې طریقه	د شرایطو سره سمه د ښوونکو په خوښه.
لومړۍ برخه (په یوه درسي ساعت کې دې تدریس شي)	**د لوست پیل (۵ دقیقې).** سلام اچول او له زده کوونکو سره دعاطفي اړیکو نیول، او د حاضرۍ اخیستل. **لومړۍ فعالیت :** فعالیت د متن د تحلیل له دود څخه په کار اخیستنې ترسره کړئ. **د لومړي فعالیت ځواب.** ۱- د بېلګې په توګه، قلم، کتابچه، بکس، خط کش او .... ۲- په دې دلیل چې د نړۍ د ټولوهېوادونو ترمنځ اقتصادي اړیکې موجودې دي او سوداګرد یوه هېواد محصولات نورو هېوادونو ته انتقالوي او هلته یې خرڅوي. ۳- دغې پایلې ته رسیږو چې د نړۍ د مختلفو هېوادونو تر منځ اقتصادي اړیکې موجودې دي او په هر هېواد کې کولی شو چې د مختلفو هېوادونو محصولات وپېرو. **لومړي متن (۱۰ دقیقې)** متن د وینا دود له مخې وڅېړئ او په پای کې له زده کوونکو څخه یو څو پوښتنې وکړئ. **د لوست پیل (۵ دقیقې)** له زده کوونکو سره د عاطفي اړیکو نیول او حاضرۍ اخیستل.

	دویم فعالیت (۱۰ دقیقې)
دویمه برخه (په یوه درسـي ساعت کـې دې تدریس شي)	فعالیت د(پوښتنې او ځوابونه) د دود له مخې ترسره کړئ. **د دویم فعالیت ځوابونه:** ۱- د افغانستان ډېر مهم صادراتي محصولات عبارت دي له غالۍ، پوست، وچې مېوې او د اروبوتې ۲- په خواشینۍ سره چې زموږ د هېواد صادرات د وارداتو په نسبت ډېر کم دي. ځکه چې د اوږدو جګړو له کبله زموږ هېواد د پرمختک څخه وروسته پاتې شوی دی او اوس موږ مجبوریو چې زیاتره د خپلې اړتیا وړ توکي له نورو هېوادوڅخه وارد کړو. **دویم متن (۱۰ دقیقې)** متن د وینا دود د طریقې له مخې شرحه کړئ او په پای کې له زده کوونکو څخه څو پوښتنې وکړئ.
وروستی برخه:	**د لوست تکرار (۱۵دقیقې)** هغه لنډیز چې زده کوونکو د لوست لپاره برابر کړی دی، وڅېړئ او له څو کسو (ضعیف، منځني، او پیاوړي ،(لایق) څخه وغواړئ چې خپل لنډیزونه ولولي. د لوست لنډیز په لاندې ډول دئ. ۱- د هېوادونو محصولات له یوه هېواد څخه بل هېواد ته صادر او واردیږي. په همدې دلیل د مختلفو هېوادونو محصولات د نړۍ د نورو هېوادونو په بازارونو کې، تر لاسه کولی شو. ۲- د نړیو والې سوداګرۍ او یا د نړۍ د هېوادونو تر منځ د اقتصادي اړیکو د موجودیت یو ډېر مهم دلیل دا دی چې د نړۍ ټول هېوادونه په اقتصادي ډګر کې د تولید په برخه کې، یو شان نه دي، له دې کبله هر هېواد هغه څه تولیدوي کوم چې ډېر تولیدولی شي او نور محصولات له نورو هېوادو څخه واردوي. ۳- د نړۍ د هېوادونو تر منځ د سوداګریزو چارو د ښه تنظیم په خاطر، د (نړیوالې سوداګرۍ سازمان) په نامه یو سازمان جوړشو. ۴- هر هېواد چې زیات تولیدات لري،کولی شي چې په نړیواله سوداګرۍ کې زیاته ونډه واخلي. ۵- په خواشینۍ سره چې زموږ هېواد په نړیواله سوداګرۍ کې ډېر کم رول لري. موږ باید هڅه وکړو چې خپل اقتصادته وده ورکړو او په دې بازارکې زیاته ونډه ترلاسه کړو.

د زده کوونکو ځوابونه وارزوی او هغوی ته لارښوونه وکړئ.

د پوښتنو ځوابونه په لاندې ډول دي:

۱- هغه هېوادونه چې طبيعي، انساني او تخنيکي ډېر امکانات لري، توليدي قوت يې هم زيات وي.

۲- ځکه هغه هېوادونه چې د يو محصول د توليد قوت لري، د خپلې اړتيا د اندازې نه زيات توليد کوي او نور هېوادونه هغه محصولات له نومړو هېوادونو څخه اخلي ځکه چې که چېرې هغوي يې په خپله توليد کړي نو ګران ورته تمامېږي.

۳- د نړيوالې سوداګرۍ سازمان د نړۍ د هېوادونو تر منځ د سوداګريزو چارو د تنظيم په خاطر، جوړشوی دی.

۴- نه، زموږ هېواد د ناظر په توګه په دې سازمان کې حضور لري.

۵) په خواشينۍ سره افغانستان د زياتو توليداتو د نه لرلو له کبله، په نړيواله سوداګرۍ کې مناسب ځای نه لري.

وروستي فعاليت:

د زده کوونکو ځوابونه وګورئ او لارښوونه ورته وکړئ.

د څپرکي لنډيز:

د څپرکي لنډيز زده کوونکو ته ووايئ او وروسته له (قوی او کمزورو) زده کوونکو څخه پوښتنې وکړئ.

د ښوونکي لپاره اضافي معلومات

سودا ګرۍ ته د اړتيا د درک لپاره (په ځانګړې توګه د هېوادونو تر منځ سوداګري) يوه ساده مثال ته پاملرنه وکړی:

د بېلګې په توګه که چېرې يو بزګر غنم وکري د کاله لس خرواره غنم تر لاسه کوي خو که چېرې د ميږو په روزنه پيل وکړی امکان لري چې يو اځې لس ميږې و روزي. خو که چېرې يو مالدار د هغه تخصص او امکاناتو په درلود لو سره چې لري بې مېږې وروزي په يوه کال کې (۲۰) ميږې روزلی شي. خو که چېرې غنم وکري پنځه خرواره غنم به لاسته راوړي. آيا که دغه دوه کسه هم غنم وکري او هم مېږې وروزي ډېره ګټه به وکړي او يا دا چې بزګر غنم وکري او مالدار ميږې وروزي او بيا خپل زياتي توليد يو له بله سره تبادله کړي او د غوبنې او غنمو اړتياوې يې د تبادلې له لارې تر سره کړي ؟طبيعی خبره ده چې که چېرې هر يو هغه څه توليد کړي چې د هغې په باره کې ډېر امکانات او تخصص لري، ډېره ګټه به ترلاسه کړي.

سرليکونه	د مطالبو بيان
۱- د لوست موضوع	**د ټولنيزو خدمتونو موسسې**
۲- لويه موخه	د ډاگ (پست) او مخابراتو له ادارو سره د زده کوونکو آشناکيدل.
۳- کوچنۍ موخې	زده کوونکي وپوهيږي چې: ۱- د ډاگ دنده داده چې د خلکو ليکونه، چاپ شوي څيزونه او د خلکو نور شيان له يوه ځايه بل ځای ته وليږدوي. ۲- خپل ليکونه د ډاگ له لارې خپلو خپلوانو ته واستوي. ۳- د مخابراتي و سائيلو او د هغو د کړو ورو سره بلدشي.
۴- د ښوونې دود	۱- فکري هڅونه،۲- د وينا دود، ۳- پوښتنه او ځواب.
۵-د زده کړې د اړتيا وړ وسايل	۱- درسي کتاب، ۲- د ښوونکي د لارښود کتاب،۳- تخته او تباشير.
۶-درسي ساعتونه	دغه لوست په دوو برخو وېشل کېږي او هره برخه يې په يوه درسي ساعت کې تدريس کېږي.
۷- د ارزونې طريقه	د شرايطو سره سم د ښوونکو په خوښه
لومړۍ برخه (په يوه درسي ساعت کې دې تدريس شي)	**د لوست پيل (۵ دقيقې)** سلام اچول او له زده کوونکو سره د عاطفي اړيکو نيول، د حاضرۍ اخيستل. (۵ دقيقې) **لومړۍ فعاليت (۱۰ دقيقې)** فعاليت د پوښتنې او ځوابونو او د فکري هڅونې طريقو څخه په گټه اخيستنې سره تر سره کړئ. **د لومړي فعاليت ځواب:** ۱- د نېغ په نېغه اړيکو او يا هم د کوم بل چا پواسطه د ليک دلېږلو له لارې. ۲- نن سبا زيات وسايل شته چې د خلکو تر منځ اړيکې ټينگوي. پست،ټيليفون، موبايل، فکس او انټرنېټ د دې وسايلو له جملې څخه دي. ۳- هو، نن سبا د اړيکو د ټينگولو لپاره موسسې جوړې شويدي. چې د هغو له ډېرو مهمو څخه کولی شو چې پست او مخابرې ته اشاره وکړو. **لومړي متن (۱۰ دقيقې)** متن شرح کړئ او وروسته له زده کوونکو څخه پوښتنې وکړئ. **دويم فعاليت (۱۰ دقيقې)** د دې فعاليت په تر سره کولو کې د پوښتنې او ځوابونو او فکری هڅونې له دود څخه کار واخلي.

	د دویم فعالیت ځوابونه:
	۱- په پخوا وختونو کې پیغامونه په شفاهي ډول، د کوم سړي او یا د کوترې په واسطه لیږل کیدل او تر لاسه کیدل. ۲- نن سبا د ټیلیفون، موبایل، فکس او برښنا لیک (ایمیل) له لارې اړیکې نیول کیږي. **لومړي متن** (۱۰ **دقیقې**)
دویمه برخه **(په یوه درسي ساعت کې دې تدریس شي)**	**د لوست پیل** (۵ **دقیقې**) سلام اچول او له زده کوونکو سره د عاطفي اړیکو نیول او د حاضرۍ اخیستل. **وروستی برخه:** **د لوست تکرار:** ۱- ډاګ (پست) لږ شانته سپک شیان او د خلکو لیکونه لیږدوي. ۲- د پستي خدمتونو څخه د ګټې اخیستنې په صورت کې، باید د هغې د ځانګړو مقرراتو رعایت وکړو. ۳- مخابرات داسې وسایل زموږ په واک کې راکوي چې کولی شو له هغو څخه په ګټه اخیستنې سره، یو له بله سره اړیکې ټینګې کړو. ۴- ټیلیفون، موبایل، فکس او انټرنیټ د مخابراتي غوره او مهمو وسائیلو څخه شمیرل کیږي؟ **پوښتنې** (۸ **دقیقې**) د زده کوونکو ځوابونه وګورئ او دوي ته لارښوونه وکړئ. د پوښتنو ځوابونه په لاندې ډول دي: ۱- له ډاګ (پست) څخه. ۲- دلیک دلیږلو مرحلې د لوست په متن کې راغلي دي. ۳- فکس،د خلکو د اسنادونو کاپيي (نقل) نورو خلکوته چې په نورو ځایونو کې وي، استوي. ۴- ایمیل(برښنالیک) انټرنیټي پست دی. **وروستنی فعالیت:** د زده کوونکو ځوابونه وګورئ او هغوي ته لارښوونه وکړئ.

سرليکونه	د مطالبو بيان
۱- د لوست موضوع	**د ټولنيزو خدمتونو موسسې**
۲- لويه موخه	د بيمې او سرې مياشتې د کارونو او دندو سره د زده کوونکو آشنا کيدل.
۳- کوچنۍ موخې	زده کوونکي د دې درس له لوستلو وروسته بايد: ۱- له نورو سره د مرستې کولو اړتيا درک کړي. ۲- د سرې مياشتې د دندو او فعاليتونو سره آشناشي. ۳- د ماين لرونکو او بې خطره سيمو علامې او رنګونه وپېژني. ۴- د بيمې د موسسو د دندو او فعاليتونو سره آشنا شي. ۵- د بيمې ډولونه وپېژني.
۴- د ښوونې دود	۱- د وينا دود، ۲- پوښتنه او ځواب۳- د متن تحليل او مستقيم تدريس
۵-د زده کړې د اړتيا وړ وسايل	۱- درسي کتاب، ۲- د ښوونکي د لارښود کتاب،۳- تخته او تباشير.
۶- درسي ساعتونه	دغه لوست په دوو برخو وېشل کېږي او هره برخه يې په يوه درسي ساعت کې تدريس کېږي.
۷- د ارزونې طريقه	د شرايطو سره سم دې ښوونکي وټاکي.
لومړۍ برخه (په يوه درسي ساعت کې دې تدريس شي)	**د لوست پيل** (**۵ دقيقې**). سلام اچول او له زده کوونکو سره دعاطفي اړيکو نيول، حاضرۍ اخيستل. **لومړۍ فعاليت** (**۱۰ دقيقې**) فعاليت د متن تحليل د دود له مخې تر سره کړئ. د لومړي فعاليت ځواب: ۱- څرنګه چې انسانان وجدان او عاطفه لري له دې کبله ديو بل د مشکلاتو په وړاندې بې تفاوته نشي پاتې کيداي. ۲- د هغوي سره د نقدو او غير نقدي مرستو له لارې. ۳-کله کله امکان لري چې نېغ په نېغه مرستې وکړي، خوښه لاره يې داده چې د سرې مياشتې له لارې خپلې مرستې زيانمن شوو ته ور واستوي.

<table>
<tr><th>لومړي متن (۵دقیقې)</th><th></th></tr>
<tr><td>متن زده کوونکو ته تشریح کړی او په پای کې له هغوي څخه پوښتنې وکړئ.
دویم فعالیت (۱۰ دقیقې) فعالیت د فکري هڅونې د دود له مخې تر سره کړئ.
د دویم فعالیت ځوابونه
۱- د جګړې، غلا، ټکر، اورلیګېدنې، زلزلې، سیلاو او طوفان خطرونه.
۲- خپل مالونه له لاسه ورکوي، ژوبلیږي(زخمي کېږي) او یا وژل کېږي.
۳- احتیاط او مخنیوي یې وکړو، د بیمې په موسسو کې د غړیتوب له لارې د هغې مالي زیانونه جبران کړو.
دویم متن (۱۵ دقیقې)
۱- هغه متن چې د منځنې فعالیت نه وروسته راځي، دویم متن دئ.
۲- متن د بیمې تر عنوان پورې ولولئ او توضیح یې کړئ.</td><td></td></tr>
<tr><td>د لوست پیل
سلام اچول او له زده کوونکو سره د عاطفي اړیکو نیول او دحاضري اخیستل.
د دویم متن دوام (۱۰ دقیقې)
د بیمې د ډولونو تر عنوان وروسته متن ولولئ.
د لوست تکرار (۱۰ دقیقې)
پوښتنې (۱۵ دقیقې)
د زده کوونکو پوښتنې وګورئ او هغوي ته لارښوونه وکړئ.
د پوښتنو ځوابونه په لاندې ډول دي:
۱- هیله لرو چې له هغوي سره مرسته وکړي.
۲- سره میاشت.
۳- بیمه د اورلګېدنې، غلا، سیلاو، زلزلې او داسې نورو څخه اوښتي مالي زیانونه د پیسو د ورکړې په واسطه جبرانوي.
۴- د بیمې ډېر مهم ډولونه عبارت دي له: د اشخاصو بیمه، د مالونو بیمه، او د مسؤولیت بیمه.
۵- د اشخاصو او مالونو په بیمه کې کله چې څوک ناروغه کېږي او یا یې مال ته زیان رسیږي د هغه د درملنې او د مال د تاوان پیسې د بیمې شرکت ورکوي.</td><td>دویمه برخه
(په یوه درسي ساعت کې دې تدریس شي.</td></tr>
</table>

سرليکونه	د مطالبو بيان
۱- د لوست موضوع	**د ټولنيزو خدمتونو موسسې**
۲- لويه موخه	د ښاروالۍ، پوليسو او د ترافيکو له پوليسو سره اشنا کيدل.
۳- کوچنۍ موخې	زده کوونکي د دې درس له لوستلو وروسته بايد: ۱- د پاکي او نظافت اهميت درک کړي. ۲- د خپل ښارد پاکي او نظافت په وړاندې د مسئوليت احساس وکړي. ۳- د امنيت اهميت او هغه ته د افرادو او ټولنې اړتيا، درک کړي. ۴- د پوليسو دندې او دهغوي د کار اهميت وپېژني. ۵- د ښار د نظم په راوستلو کې د ترافيکي قوانينواهميت درک کړي. ۶) د ترافيکو د پوليسو د دندو او کارونو سره آشنا شي.
۴- د زده کړې دود	۱- د وينا دود، ۲- پوښتنه او ځواب ۳- د متن تحليل.
۵-د زده کـــــړې د اړتيا وړ وسايل	۱- درسي کتاب، ۲- د ښوونکي د لارښود کتاب،۳- تخته او تباشير.
۶-درسي ساعتونه	دغه لوست په دوو برخو وېشل کېږي او هره برخه يې په يوه درسي ساعت کې تدريس کېږي.
۷- د ارزونې طريقه	۱- پوښتنې او ځوابونه.
لومړۍ برخه (په يوه درسي ساعت کې دې تدريس شي)	**د لوست پيل (۵ دقيقې).** سلام اچول او له زده کوونکو سره دعاطفي اړيکو نيول، حاضرۍ اخيستل او د تېرشوي لوست تکرار. **لومړی فعاليت (۵ دقيقې)** فعاليت د متن تحليل د دود له مخې تر سره کړئ. **د لومړي فعاليت ځوابونه:** ۱- بايد هغه جارو کړو او د کور وسايل مرتب کړو. ۲- نا پاک شيان يا خځلې په کوڅو کې وانه چوو او د خپل ښار او کلي په پاک ساتلوکې کوښښ وکړو. ۳- نه ! موږ هم کوښښ کوو خو بايد چې فعاله ښاروالي هم موجوده وي چې د ښار دښکلا او پاکۍ لپاره کار وکړي.

	لومړي متن (۱۰ دقیقې)
	د زده کوونکو لپاره متن ولولئ او توضیح یې کړئ (د وینا دود)؛ **دویم فعالیت (۵ دقیقې)** فعالیت د پوښتنې او ځوابونو د دود له لارې تر سره کړئ. **د دویم فعالیت ځوابونه:** ۱- هو، پولیس د خلکو د امنیت د ساتلو لپاره کار کوي. ۲- پولیس دنده لري چې د خلکو امنیت وساتي او د هغوي څخه د غلو، ډاراچوونکو او تروریستانو او هر ډول نا امنیو په وړاندې ملاتړ وکړي. **دویم متن (۱۰ دقیقې)** د دویم فعالیت نه وروسته متن زده کوونکو ته توضیح کړئ (د وینا دود) **دریم فعالیت (۵ دقیقې)** فعالیت د پوښتنې او ځوابونو د طریقې له لارې ترسره کړئ. **د دریم فعالیت ځوابونه:** ۱- د ترافیکو پولیس: ۲- نه! ځکه چې د ترافیکي نظم او مقرراتو پرته، موټرونه او نور نقلیه وسایل نشي کولی چې په ښه توګه تګ راتګ وکړي. **دریم متن (۵ دقیقې)** متن زده کوونکو ته توضیح کړئ. (د وینا دود) **کورنۍ دنده:** زده کوونکو ته لارښوونه وکړئ چې د لوست وروستۍ برخه او د څېړکي په لنډیز باندې په کور کې کار وکړي او راتلونکي لوست ته یې تیار کړي.
دویمه برخه (په یوه درسي ساعت کې دې تدریس شي)	**د لوست پیل (۵ دقیقې)** سلام اچول او له زده کوونکو سره د عاطفي اړیکو نیول او حاضرۍ اخیستل؛ **د لوست تکرار (۱۰ دقیقې)** ۱- زموږ ښار او کلي زموږ د کورونو په څېر ساتنې او څارنې ته اړتیا لري. ۲- ښاروالي دنده لري چې ښارونه پاک کړي او دهغوي د ښکلي کولو په لارکې زیار وباسي.

۳- پولیس دنده لري چې غله، ډاراچوونکی او نور مجرمان (خطاکاران گناهگاران) ونیسي او محکموته یې وسپاري. په دې ډول پولیس د خطرونوځخه زموږ په ژغورلوکې مرسته کوي.

۴- په ښارونو کې موټر ډېر زیات دي، د هغوی تگ راتگ هم نظم او ترتیب ته اړتیا لري.

۵- د ترافیکو پولیس د ترافیکي قوانینو په اجراکولو سره د موټرونو تگ او راتگ تنظیموي.

پوښتنې (۱۰ دقیقې)

زده کوونکو باید د متن په دقیقې مطالعې سره مخکې له مخکې ځوابونه تیار کړي وي. چې کوم یې صحیح دي او کوم یې غلط دي.

د پوښتنو سم ځوابونه په لاندې ډول دي.

۱- څرنگه چې د ښار چاپیریال لوی دی نو یو یا څو کسه د هغه د پاکولو وس نه لري له دې کبله ښار یوې داسې موسسې ته لکه: ښاروالۍ ته اړتیا لري چې زیات انساني ځواک او امکانات یې په واک کې وي.

۲- ښار د چټلیو څخه پاک کړي. د گلانو په کرلو او د نیالگیو په کېنولو او د پارکونو په جوړولو سره، ښار ښکلی کړي.

۳- دامنیت ساتل او د مجرمانو په وړاندې مقابله کول.

۴- د تگ راتگ لپاره مقررات ټاکي. په مناسبو ځایونو کې خاصي علامې دروي، هغه چاته چې د موټر چلول یې زده وي.لایسنس ورکوي او د چلوونکو د سرغړونې څخه مخنیوي کوي.

۵- نه! ځکه چې په کلیوکې د لېږد را لېږد واسطې دومره ډېرې ندي.

ورستې فعالیت (۱۰ دقیقې)

د زده کوونکو ځوابونه وگوری او سم ځوابونه په تخته باندې ولیکئ.

د فصل لندیز: (۱۰ دقیقې)

د فصل لنډیز ولولی او له زده کوونکو څخه پوښتنې وکړي تر څو ډاډه شی چې هغوی د څپرکي پر محتوا باندې پوه شوي دي.

سرليکونه	د مطالبو بيان
۱- د لوست موضوع	**ډله ييزې رسنۍ**
۲- لويه موخه	د ډله ييزو رسنيو سره آشنا کيدل.
۳- کوچنۍ موخې	زده کوونکي د دې درس له لوستلو وروسته بايد: ۱ - د رسنيو د مختلفو ډولونو سره آشناشي. ۲- د هرې رسنۍ د کار ډول وپېژني. ۳- د رسنيو ترمنځ توپيرونه او ورته والي پيدا کړي. ۴- په خپل ټولنيز ژوندانه کې د رسنيو د نقش اوتاثير سره آشنا شي.
۴- د ښوونې دود	۱- فکري هڅونه،۲- د وينا دود، ۳- پوښتنه او ځواب او مستقيم تدريس
۵-د زده کړې د اړتيا وړ وسايل	۱- درسي کتاب، ۲- د ښوونکي د لارښود کتاب،۳- تخته او تباشير.
۶- درسي ساعتونه	دغه لوست په دوو برخو وېشل کېږي او هره برخه يې په يوه درسي ساعت کې تدريس کېږي.
۷- د ارزونې طريقه	۱- پوښتنې او ځوابونه.
لومړۍ برخه (په يوه درسي ساعت کې دې تدريس شي)	د لوست پيل (۵ دقيقې). سلام اچول او له زده کوونکو سره دعاطفي اړيکو نيول، حاضرۍ اخيستل او د تېرشوي لوست تکرار. **لومړی فعاليت (۱۰ دقيقې)** فعاليت د مستقيم تدريس له دود څخه په ګټه اخيستنې سره ترسره کړئ. **د لومړي فعاليت ځواب:** ۱- انځور ته وګورئ. ۲- د بيلګې په توګه، تلويزيون فلم او ګرځنده انځورونه خپروي. ۳- دوی ټول خلک له يو څه څخه خبروي، ليکن و سايل او د دوي د کارډول يو له بله سره توپير کوي. **لومړي متن (۱۰ دقيقې)** متن زده کوونکو ته ولولئ او ورته تشريح يې کړئ(د وينا دود) **دويم فعاليت (۵ دقيقې)** فعاليت د پوښتنې او ځوابونو له دود څخه په ګټه اخيستنې سره، تر سره کړئ.

	د دویم فعالیت ځواب
	راديو يوازې آواز خپروي په داسې حال کې چې تلويزيون سربېره پر آواز، انځورونه هم ښکاره کوي. **دويم متن (۱۵ دقيقې)** دويم متن د مطبوعاتو د بحث تر آخره پورې زده کوونکو ته توضيح کړئ (د وينا دود). **کورنی کار:** زده کوونکو ته ووایاست چې د لوست په وروستنۍ برخه باندې په کور کې کار وکړي او د راتلونکي لوست لپاره يې تيار کړي.
دويمه برخه (په يوه درسي ساعت کې دې تدريس شي)	**د لوست پيل (۵ دقيقې)** سلام اچول او له زده کوونکو سره د عاطفي اړيکو نيول او حاضرۍ اخيستل. **دويم متن:** د دويم متن پاتې برخه د انټرنېټ بحث زده کوونکو ته تشريح کړئ. **د لوست تکرار (۱۵ دقيقې)** د زده کوونکو کار وارزوئ دوی بايد د لوست لنډيز ليکلی وي، کولی شو چې په لاندې ډول خلاصه کړو: ۱- د ډله ئيزو اړيکو وسايل خلک د سياسي، اقتصادي، فرهنگي او علمي چارو څخه خبروي او دهغوي لپاره درغنده مشغولتيا زمينه برابر وي. رسنۍ په درې مهمو ډولونو وېشل کېږي:۱- د اوريدنې،۲- د اوريدنې،ليدنې، ۳- دليکنې. ۲- ډېرې مهمې ډله ييزې رسنۍ عبارت دي له: تلويزيون، راديو، مطبوعاتو او انټرنېټ څخه. **پوښتنې (۱۵ دقيقې)** زده کوونکو بايد مخکې له مخکې د متن له دقيقې مطالعې څخه، ځوابونه پيدا کړي وي. د زده کوونکو ځوابونه پر تخته باندې وليکئ او په آخر کې هغوي ته ووايئ چې کوم يې سم دي او کوم يې ناسم دي . **د پوښتنو سم ځوابونه په لاندې ډول دي:** ۱- خلک د سياسي، اقتصادي، فرهنگي او علمي چاروڅخه خبروي او د مناسبې مشغولتيا وخت ورته برابر وي. ۲- راديو د اوريدنې رسنۍ، تلويزيون د اوريدنې ليدنې رسنۍ او ورځپاڼه د ليکنې رسنۍ ده. ۳ - د اوريدنې د رسنۍ ښېگڼه داده چې خلک کولی شي چې د کار کولو په وخت کې هم ورته غوږ ونيسي وايي وري نيمگړتيايې داده چې انځور نه ښکاره کوي. ۴- د ليدنې اوريدنې رسنۍ (تلويزيون) د شيانو انځورونه ښکاره کوي او هم يې خبرې اويدل کېږي. ۵- انټرنېټ په نړيواله کچه يو زيات شمېر کمپيوټرونه سره نښلوي او هغو ته اجازه ورکوي چې د يو بل له مطالبو څخه گټه واخلي. په عين حال کې، انټرنېټ موږ ته هم اجازه راکوي چې يو بل ته ليکونه وليږو او يا د کامرو څخه په گټه اخيستنې سره يو له بله سره خبرې وکړو. **وروستنی فعاليت (۱۰ دقيقې)** د زده کوونکو ځوابونه وگورئ او سم ځوابونه پر تخته باندې وليکئ.

سرلیکونه	د مطالبو بیان
۱- د لوست موضوع	ډله ییزې رسنۍ او ټولنه.
۲- لویه موخه	د ټولنې او ډله ئیزو رسنیو د متقابلو اړیکو سره آشنا کیدل.
۳- کوچنۍ موخې	زده کوونکي د دې درس له لوستلو وروسته باید وپوهېږي چې: ۱ - رسنۍ خلک د ټولنې له مهمو جریانونو او پېښوڅخه خبروي. ۲- خلک کولی شي چې د رسنیو له لارې د دولتي چار واکو په کړو وړو باندې څارنه وکړي، خپلې نیوکې او رغنده نظریې هغوي ته ورسوي. ۳- رسنۍ خلک له خپلو حقوقو او دندو څخه خبروي. ۴- رسنۍ هغه وخت خپل کارونه په ښه توګه سرته رسولی شي چې دبیان اوعمل د آزادۍ څخه برخمنې وي. ۵- رسنۍ باید خلک د ټولنې له ستونزو او مشکلاتو سره آشنا کړي. ۶- په ظالمو او مستبدو دولتونو کې رسنۍ په دولت پورې تړلې وي او د هغه د کړو وړو وجه ښیي (ستاینه کوي)
۴- د ښوونې دود	۱- فکري هڅونه،۲- د وینا دود، ۳- پوښتنه او ځواب د متن تحلیل.
۵-د زده کړې د اړتیا وړ وسایل	۱- درسي کتاب، ۲- د ښوونکي د لارښود کتاب،۳- تخته او تباشیر.
۶- درسي ساعتونه	دغه لوست په دوو برخو وېشل کېږي او هره برخه یې په یوه درسي ساعت کې تدریس کېږي.
۷- د ارزونې طریقه	۱- پوښتنې او ځوابونه، ۲- پرتله کول.
لومړۍ برخه (په یوه درسي ساعت کې دې تدریس شي)	**د لوست پیل** (۱۰ دقیقې) سلام اچول او له زده کوونکو سره دعاطفي اړیکو نیول، حاضرۍ اخیستل او د تېر لوست تکرار. **لومړي فعالیت** (۱۰ دقیقې) فعالیت د متن تحلیل د دود له مخې تر سره کړئ. **د لومړي فعالیت ځواب**: ۱- هو، رسنۍ کولی شي چې خلک د ټولنې له مهمو پیښو څخه خبر کړي. هغوي د خپلو حقوقو او دندو سره آشنا کړي او دولتي چارواکي د هغوي له نیوکو او نظریو څخه خبر کړي.

لومړي متن (۱۰ دقیقې)	
متن زده کوونکو ته ولولئ او ورته تشریح یې کړي (د وینا دود) **دویم فعالیت** (۱۰ دقیقې) فعالیت د پوښتنې او ځوابونو د دود له مخې ترسره کړئ. **د دویم فعالیت ځوابونه:** ۱- دا چې خلک وکولی شي یې له وېرې او بندیز څخه د مختلفو مسئلو په باره کې خپلې نظرېې بیان کړي. ۲- رسنۍ په هغه وخت کې ټولنې ته ګټورې ثابتیدای شي چې هېڅ ډول وېره او فشار هغه د حقیقتونو له ویلو څخه منع نکړي. **دویم متن** (۱۰ دقیقې) دویم متن د مطبوعاتو بحث تر آخره پورې توضیح کړئ (د وینا دود) **کورنی کار:** زده کوونکو ته ووایئ چې د درس په وروستۍ برخه باندې په کور کې کار وکړي او راتلونکي لوست ته یې تیار کړي.	
د لوست پیل (۵ دقیقې) سلام اچول او له زده کوونکو سره د عاطفي اړیکو نیول او حاضرۍ اخیستل. **دویم متن:** دمتن پاتې برخه، یعنې د انټرنېټ بحث زده کوونکو ته تشریح کړئ. **د لوست تکرار** (۱۵ دقیقې) د زده کوونکو کار وارزوئ دوي بایدد لوست لنډیز لیکلي وي. کولی شو چې درس په لاندې ډول خلاصه کړو: ۱- د ډله ئیزو اړیکو وسایل خلک د سیاسي، اقتصادي، فرهنګي او علمي چارو څخه خبروي او د رغنده مشغولتیا وخت ورته برابر وي. ۲- رسنۍ په درې مهمو برخو وېشل کېږي: ۱- د اوریدنې ۲- اوریدنې – لیدنې ۳- لیکنې. ۳- ډېرې مهمې رسنۍ عبارت دي له: تلویزیون، رادیو، مطبوعاتو او انټرنېټ څخه.	**دویم برخه** (په یوه درسي ساعت کې دې تدریس شي)

	پوښتنې(۱۵ دقیقې)
	زده کوونکو باید متن په غور لوستلی وي او مخکې له مخکې یې ځوابونه تیار کړي وي. د زده کوونکو ځوابونه پر تخته باندې ولیکئ او په پای کې هغوي ته ووائي چې کوم یې صحیح دي او کوم یې غلط دي. د پوښتنو سم ځوابونه په لاندې ډول دي. ۱- ځکه چې رسنۍ خلک له مختلفو مسأیلو څخه خبروي. ۲- ځکه چې هغوي له خپلو حقوقواو دندوسره آشنا کوي او دهغوي نظریې دولتي چاروآکو ته اود دولتي چارواکو نظر یې دوی ته رسوي. ۳- خلک د رسنیو له لارې د خپلو حقوقو او دندو سره آشنا کېږي. او د خپل ځان او ټولنې د راتلونکي او سر نوشت په وړاندې د مسؤولیت احساس کوي. ۴-که د بیان آزادي موجوده وي، رسنۍ کولی شي چې خپلې دندې عملي کړي. ۵- حکومتونو ته د خدمت کولو په خوا کې دریږي. **وروستنی فعالیت** (۱۰ دقیقې) د زده کوونکو ځوابونه وګورئ او صحیح ځوابونه یې پر تخته باندې ولیکئ.